

ВІСНИК

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**Загальнодержавне
періодичне видання**

Виходить шість разів на рік

Засноване

19 лютого 1997 року

Свідоцтво

про державну реєстрацію
Серія КБ № 2444

Засновник:

Конституційний Суд України

Адреса: 252220,

Київ, вул. Банкова, 5-7

Видавець:

Юридична інформаційна
компанія – «Юрінком Інтер»
Шеф-редактор **В. Ковальський**

Адреса: 252001,

Київ, а/с 546

Редакційна рада:

В. Німченко – голова

П. Мартиненко

О. Мироненко

В. Тихий

Л. Чубар

Відповідальний секретар –

Г. Сурначова

Тел. 293-11-90

2(4) '98

У НОМЕРІ

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційними поданнями народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про вибори народних депутатів України» (справа про вибори народних депутатів України) 4

Окрема думка судді Конституційного Суду України М. Савенка

у справі за конституційними поданнями народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 24 вересня 1997 року (справа про вибори народних депутатів України) 16

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону Республіки Крим «Про об'єднання громадян» (справа про об'єднання громадян в Автономній Республіці Крим) 19

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Центральної виборчої комісії щодо офіційного тлумачення положень частин одинадцятої та тринадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України» (справа про тлумачення Закону України «Про вибори народних депутатів України») 24

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» та Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про введення в дію Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» 28

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про Закон України «Про порядок проведення виборів депутатів міської, районних у місті Києві рад та міського голови у місті Києві» (справа про вибори у містах Києві та Севастополі) 33

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) указів Президента України про призначення перших заступників, заступників міністрів та заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади України, виданих протягом липня – грудня 1996 року та січня 1997 року 37

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Центральної виборчої комісії щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 44 та частини третьої статті 45 Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» 41

УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

«Про присвоєння В. Шаповалу почесного звання «Заслужений юрист України» 44

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ**

В.Шаповал. Проблеми розвитку конституційної юрисдикції в Україні. 45

М. Савенко. Статус судді Конституційного Суду України. 54

**МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ** 62

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційними поданнями
народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Закону України «Про вибори народних депутатів України»
(справа про вибори народних депутатів України)

м. Київ
26 лютого 1998 року
№ 1-рп/98

Справа № 03/3600-97, № 03/3808-97
№ 1-13/98

Конституційний Суд України
у складі суддів Конституційного Суду України:

Тимченка Івана Артемовича – головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича – суддя-доповідач,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Німченка Василя Івановича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
Яценка Станіслава Сергійовича,

за участю представників суб'єктів права на конституційне подання – народних депутатів України – Носова Владислава Васильовича, Стешенка Олександра Миколайовича, Гетьмана Вадима Петровича, Ольховського Бориса Івановича – народних депутатів України, Барабаша Олександра Леонідовича – громадянина України; представника Президента України Стичинського Броніслава Станіславовича – першого заступника Міністра юстиції України; представників Верховної Ради України Лавриновича Олександра Володимировича – заступника голови Комітету

Верховної Ради України з питань правової політики і судово-правової реформи, народного депутата України, Мішури Валерія Дмитровича – секретаря Комітету Верховної Ради України законодавчого забезпечення свободи слова та засобів масової інформації, народного депутата України, Зайця Анатолія Павловича – заступника керівника Науково-експертного управління Секретаріату Верховної Ради України; представників Центральної виборчої комісії Алсуф'єва Віктора Володимировича, Співака Василя Івановича – членів Центральної виборчої комісії, керуючись статтею 150 Конституції України, пунктом 1 статті 13, статтями 40, 61, 63, 65 Закону України «Про Конституційний Суд України», розглянув на пленарному засіданні справу за конституційними поданнями народних депутатів України від 19 листопада і 4 грудня 1997 року щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень і повністю Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 24 вересня 1997 року із змінами, внесеними Законом України «Про внесення зміни до статті 34 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 11 грудня 1997 року, Законом України «Про внесення зміни до статті 39 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 грудня 1997 року, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 30 грудня 1997 року.

Колегія суддів Конституційного Суду України з конституційних подань та звернень ухвалами від 24 грудня 1997 року і 4 січня 1998 року відкрила конституційні провадження у справах за конституційними поданнями народних депутатів України від 19 листопада і 4 грудня 1997 року. Ухвалою від 4 січня 1998 року зазначені конституційні подання відповідно до статті 58 Закону України «Про Конституційний Суд України» були об'єднані в одне конституційне провадження.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стали конституційні подання народних депутатів України від 19 листопада 1997 року і 4 грудня 1997 року.

Підставою для розгляду справи згідно з пунктом 1 статті 82 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спірних питань щодо відповідності окремих положень і повністю Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 24 вересня 1997 року Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Євграфова П.Б., пояснення представників суб'єктів права на конституційне подання Носова В.В., Стешенка О.М., Гетьмана В.П., Ольховського Б.І., Барабаша О.Л., представника Президента України Стичинського Б.С., представників Верховної Ради України Лавринюка О.В., Мішури В.Д., Зайця А.П., представника Центральної виборчої комісії Співака В.І., дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкти права на конституційне подання вважають за необхідне визнати такими, що не відповідають Конституції України (неконституційними), окремі положення і повністю Закон України «Про вибори народних депутатів України», прийнятий Верховною Радою України 24 вересня 1997 року і введений в дію 25 жовтня 1997 року з дня опублікування Закону в офіційному виданні Верховної Ради України – газеті «Голос України».

На думку суб'єктів права на конституційне подання, положення зазначеного Закону «не відповідають правовій ідеї і нормам чинної Конституції України»,

обмежують конституційні права і свободи громадян, дискримінують їх; Закон «спотворює (фальсифікує) безпосереднє народнє волевиявлення, здійснене на виборах», не забезпечує додержання «основних принципів виборчої системи» України – загального, рівного, прямого виборчого права, на основі яких шляхом таємного голосування обираються чотириста п'ятдесят народних депутатів України. Закон, як зазначається в конституційних поданнях, звужує зміст та обсяг існуючих прав і свобод людини і громадянина, встановлених, зокрема, Законом України «Про вибори народних депутатів України» в редакції від 18 листопада 1993 року і Постановою Верховної Ради України «Про застосування законів України «Про вибори народних депутатів України», «Про вибори Президента України», «Про вибори депутатів і голів сільських, селищних, районних, міських, районних у містах, обласних Рад» від 13 липня 1994 року в частині, що стосується виборів народних депутатів України. Положення Закону суперечать й іншим нормам і принципам Конституції України стосовно здійснення прав і свобод громадянами України в процесі виборів народних депутатів України.

Як зазначається в конституційних поданнях народних депутатів України, не відповідають положенням статей 5, 21, 22, 24, 36, 38, 41, 42, 55, 64, 69, 70, 71, 76 Конституції України (є неконституційними) пункт 18 статті 11, частина десята статті 14, частина третя статті 15, частина третя статті 20, стаття 22, пункт 9 частини першої та частина п'ята статті 24, пункт 2 частини першої та частина шоста статті 25, частини перша і третя статті 27, частина п'ята статті 29, стаття 32, частини третя, четверта, п'ята і шоста статті 39, стаття 40, частини п'ята, шоста, сьома, восьма, дев'ята, десята, одинадцята, тринадцята, чотирнадцята статті 42, частини четверта, шоста, сьома, восьма статті 43, частини друга і третя статті 44, частина третя статті 47, частина перша статті 49, частина друга розділу XI «Прикінцеві положення» Закону. Положення статті 21 Закону, як наголошується в конституційних поданнях, «суттєво впливає на склад висунутих кандидатів у депутати і, відповідно, на склад парламенту, тому його неконституційність призводить до неконституційності Закону в цілому».

Суб'єкти права на конституційне подання вказують і на те, що зазначені положення Закону не відповідають частині третій статті 21 Загальної декларації прав людини (1948 р.), а також статтям 25 і 26 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1966 р.), принципам, закріпленим у його Преамбулі.

2. У листі Голови Верховної Ради України до Конституційного Суду України від 27 січня 1998 року зазначається, що наведені в конституційних поданнях народних депутатів України твердження щодо неконституційності окремих положень і повністю Закону України «Про вибори народних депутатів України» є необґрунтованими. Наголошується на тому, «що наявність у Законі навіть одного окремого положення, яке відповідає Конституції, якщо не була порушена встановлена Конституцією України процедура розгляду, ухвалення або набрання чинності цим Законом, не дає права вимагати визнання такого Закону повністю неконституційним».

Не погоджуючись з доводами суб'єктів права на конституційне подання, Голова Верховної Ради України звертає увагу на те, що Закон був прийнятий відповідно до вимог пункту 3 частини першої статті 85, пункту 20 частини першої статті 92 Конституції України в розвиток положень, зазначених в її статтях 15, 36, 38, 69, 70, 71, 76 і «з додержанням встановленої Конституцією України процедури розгляду, ухвалення та набрання ним чинності». На його думку, твердження про визнання окремих положень Закону неконституційними спрямовані проти змішаної

(мажоритарно-пропорційної) виборчої системи та «визнання такими, що не відповідають Конституції, фактично всіх основних положень, які регулюють вибори 225 народних депутатів України по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу». Проте, як зазначається в листі, Конституція України (пункт 20 частини першої статті 92) питання щодо визначення виборчої системи відносить до компетенції і повноважень парламенту України – Верховної Ради України, воно «є питанням політичної доцільності».

У листі ставиться під сумнів трактування суб'єктами права на конституційне подання механізму дії загальних конституційних принципів виборчого права у мажоритарно-пропорційній системі виборів народних депутатів України, а також їх підхід до визначення конституційного змісту понять: «рівне виборче право», «пряме виборче право», «загальне виборче право». Зроблено висновок про те, що за Законом України «Про вибори народних депутатів України» громадяни «можуть реалізувати своє виборче право – як загальне, рівне, пряме – відповідно до Конституції України (конституційно) через обидві складові змішаної системи (мажоритарну і пропорційну) одночасно як по одномандатних, так і по багатомандатному виборчих округах».

У зазначеному документі оспорується вимоги суб'єктів права на конституційне подання визнати такими, що не відповідають Конституції України (неконституційними), положення Закону, якими встановлено порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, висування і реєстрації кандидатів у народні депутати України по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу і в одномандатних виборчих округах, визначено гарантії діяльності кандидатів у народні депутати України, а також порядок встановлення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному та одномандатних виборчих округах.

3. Згідно з частиною третьою статті 77, пунктом 20 частини першої статті 92 Конституції України організація і порядок проведення виборів народних депутатів України встановлюються виключно законами України. Відповідно до статті 75 Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України, яка наділена Конституцією України повноваженнями приймати закони (пункт 3 частини першої статті 85), тому до її компетенції належить законодавче врегулювання питань організації і порядку проведення виборів народних депутатів України.

24 вересня 1997 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про вибори народних депутатів України», за яким народні депутати України обираються громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування за змішаною (мажоритарно-пропорційною) системою (частина перша статті 1 Закону). При цьому із 450 народних депутатів України – конституційного складу Верховної Ради України (частина перша статті 76 Конституції України), 225 обирається в одномандатних виборчих округах на основі відносної більшості, а 225 – за списками кандидатів у народні депутати України від політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва (частина друга статті 1 Закону).

Відповідно до цих принципів положень Закон вирішив питання щодо самої організації виборів народних депутатів України, в тому числі утворення виборчих округів і виборчих дільниць, утворення виборчих комісій та визначення їх повноважень, встановлення порядку складання списків виборців, висування і

реєстрації кандидатів у народні депутати України у зазначених виборчих округах, проведення передвиборної агітації, фінансування виборчої кампанії, голосування, підрахунку голосів, встановлення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному і одномандатних виборчих округах та в цілому, а також нормативно вирішив інші питання, пов'язані з виборами народних депутатів України.

Аналіз положень Конституції України дає підстави для висновку, що зазначені та інші питання, врегульовані Законом України «Про вибори народних депутатів України», є компетенцією Верховної Ради України, зокрема, вирішувати ці питання відповідно до статей 3, 6, 8 та 19 Конституції України.

Разом з тим вирішення цих питань оспорується у конституційних поданнях народних депутатів України, насамперед це стосується додержання конституційних принципів виборчого права.

4. Згідно зі статтею 71 Конституції України вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Право голосу на виборах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років. Не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними (стаття 70 Конституції України). Народним депутатом України відповідно до частини другої статті 76 Конституції України може бути громадянин України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років. Таким чином, за змістом статей 38, 70, 71, 76, 141 Конституції України сутністю виборчого права є право громадян України вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Це право є загальним, рівним і прямим.

Основоположні принципи загального, рівного і прямого виборчого права, вільне і таємне волевиявлення громадян України на виборах народних депутатів України становлять конституційну основу правового регулювання виборчого процесу.

5. На думку народних депутатів України, сформульоване в частині п'ятій статті 42 Закону положення, згідно з яким «списки кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій, що отримали менше чотирьох відсотків голосів виборців, які взяли участь у голосуванні, не отримують право на участь у розподілі депутатських мандатів», суперечить конституційним принципам виборчого права.

У листі Голови Верховної Ради України до Конституційного Суду України з приводу порушеного питання зазначається, що в основі подібних тверджень «лежать хибні уявлення авторів подань, за якими народне волевиявлення зводиться до спрощеного розуміння арифметичної суми волі виборців».

Під час розгляду питання щодо конституційності положення частини п'ятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України» Конституційний Суд України дійшов висновку, що позбавлення списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій, що отримали менше чотирьох відсотків голосів виборців, права на участь у розподілі депутатських мандатів, є питанням політичної доцільності, і воно має вирішуватися Верховною Радою України.

6. Відповідно до конституційних принципів виборчого права має бути визнано таким, що не відповідає Конституції України (неконституційним), положення частини четвертої статті 1 Закону України «Про вибори народних депутатів України», згідно з яким «вважається, що виборці, які не брали участі у голосуванні на виборах, підтримують результати волевиявлення тих виборців, які взяли участь

у голосуванні на виборах», оскільки це суперечить статті 69 Конституції України, відповідно до якої народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдуми та інші форми безпосередньої демократії. Це положення Закону не є визначенням народного волевиявлення, як і волевиявлення окремих громадян, виходячи з того, що виборці повинні здійснити його на виборах особисто. Тим більше, частиною п'ятою статті 40 Закону передбачено, що кожен виборець голосує особисто, а голосування за інших осіб не допускається.

7. Повинні бути визнані неконституційними й деякі інші положення Закону України «Про вибори народних депутатів України», які обмежують здійснення громадянами виборчих прав. Зокрема, положення частини четвертої статті 3 Закону, згідно з яким «здійснення виборчого права зупиняється для осіб, які за вироком суду перебувають в місцях позбавлення волі, – на час перебування в цих місцях». У даному випадку виборче право, про яке йдеться, це конституційне право громадян обирати народних депутатів України і їх конституційне право бути обраними народними депутатами України. Відповідно до частини другої статті 70 Конституції України не мають права голосу (тобто права обирати) лише громадяни, яких визнано судом недієздатними. Тому положення частини четвертої статті 3 Закону, згідно з яким здійснення виборчого права зупиняється для осіб, які за вироком суду перебувають в місцях позбавлення волі, – на час перебування в цих місцях, не відповідає статті 70 Конституції України.

Крім того, відповідно до частини третьої статті 76 Конституції України не може бути обраним до Верховної Ради України громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку. Тобто і в цьому відношенні положення частини четвертої статті 3 Закону суперечить тій же частині третій статті 76 Конституції України. Зазначене положення частини четвертої статті 3 Закону не відповідає і частині першій статті 64 Конституції України, згідно з якою конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

8. Оскільки вибори народних депутатів України є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права (частина перша статті 38, частина перша статті 71, стаття 76 Конституції України), звільнення кандидата у народні депутати України на період виборчої кампанії від виконання обов'язків за місцем роботи є його правом, а не обов'язком. У зв'язку з цим мають бути визнані такими, що не відповідають Конституції України (неконституційними), положення частини сьомої статті 3 Закону, згідно з яким військовослужбовці, особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, судді і прокурори, а також державні службовці можуть бути зареєстровані кандидатами у народні депутати України, якщо на момент реєстрації вони подадуть до відповідної виборчої комісії особисте зобов'язання про припинення виконання службових повноважень на період виборчої кампанії, а також положення частини першої статті 27 Закону, яким на кандидатів у народні депутати України покладається обов'язок звільнитися на період виборчої кампанії від виконання виробничих або службових обов'язків за місцем роботи з наданням неоплачуваної відпустки.

Зазначеними положеннями Закону також порушується принцип рівності конституційних прав і свобод громадян (частина перша статті 24 Конституції України).

9. Відповідно до частини другої статті 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Конституція України, таким чином, надає громадянам право безпосередньо звертатися до суду із скаргою на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. У цьому відношенні не може бути будь-яких винятків щодо здійснення громадянами України конституційного права безпосередньо звертатися до суду зі скаргами на рішення, дії чи бездіяльність дільничних, окружних та Центральної виборчих комісій, їх посадових і службових осіб. Проте Закон України «Про вибори народних депутатів України» в ряді випадків обмежує судовий захист виборчих прав громадян, встановивши дещо інший порядок ніж той, що передбачений частиною другою статті 55 Конституції України.

Виходячи з наведеного, необхідно визнати такими, що не відповідають Конституції України (неконституційними), положення Закону, за якими обмежується захист виборчих прав громадян у судовому порядку, зокрема: можливість оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій за умови, «якщо інший порядок оскарження не встановлено законом» (частини перша статті 15 Закону), незабезпеченість права громадян на оскарження до суду дій чи бездіяльності посадових і службових осіб дільничних, окружних та Центральної виборчих комісій (частини перша, третя, п'ята статті 15 Закону), унеможливлення оскарження до суду рішення окружної виборчої комісії про визнання народного депутата України обраним та визнання виборів недійсними (частини шоста і восьма статті 43 Закону).

10. У положеннях Закону України «Про вибори народних депутатів України» не завжди послідовно дотримано конституційного принципу рівного виборчого права, відповідно до якого всім виборцям і всім кандидатам у народні депутати України Конституція надає і гарантує рівні правові можливості для реалізації своїх виборчих прав. Зокрема, рівне виборче право не забезпечується положенням частини третьої статті 20 Закону, яким кандидату в народні депутати України, включеному до списку кандидатів від політичної партії, виборчого блоку партій, надається більше правових можливостей у реалізації права бути обраним народним депутатом України: крім балотування по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу йому надається право одночасно бути висунутим кандидатом у народні депутати України також в одномандатному виборчому окрузі. Тобто одній і тій же особі Закон надає право одночасно виборювати мандат народного депутата України у двох виборчих округах.

Порушення рівного виборчого права Конституційний Суд України вбачає також в тому, що за одного й того ж кандидата в народні депутати України, якому Закон надає можливість одночасно балотуватися по двох виборчих округах, виборці мають голосувати двічі.

Закон не забезпечує рівних правових можливостей у здійсненні громадянами України виборчого права на стадії висунання кандидатів у народні депутати України відповідними осередками політичних партій, виборчих блоків партій, які звільнені від збору підписів виборців на підтримку особи, яка висувається цими осередками кандидатом у народні депутати України в одномандатних виборчих округах.

Закон також не забезпечує рівних правових можливостей у виборах народних депутатів України тим, що обмежує участь у них, зокрема в одномандатних виборчих округах, політичних партій, які не зареєстрували списки кандидатів у

народні депутати України в Центральній виборчій комісії по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу, позбавляючи такі партії права висувати своїх кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах.

Окремі положення Закону не надають рівних правових можливостей суб'єктам виборчого процесу, зокрема, встановленням неоднакових термінів висування і реєстрації списків кандидатів у народні депутати України від політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі і термінів висування та реєстрації кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах, а також встановленням неоднакового терміну для забезпечення виготовлення передвиборних плакатів у багатомандатному загальнодержавному та одномандатних виборчих округах.

Виходячи з цього необхідно визнати такими, що не відповідають Конституції України (неконституційними), положення Закону стосовно порядку висування і реєстрації кандидатів у народні депутати України, проведення передвиборної агітації, зокрема:

надання одній і тій же особі права бути включеною до списку кандидатів у народні депутати України від політичної партії, виборчого блоку партій для участі у виборах по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу та одночасно бути висунутою також в одномандатному виборчому окрузі (частина третя статті 20 Закону);

звільнення від збору підписів виборців у відповідному одномандатному виборчому окрузі на підтримку особи, яка висувається зборами (конференціями) обласних, республіканських в Автономній Республіці Крим, міських в містах Києві і Севастополі осередків політичних партій, виборчих блоків партій, списки кандидатів у народні депутати України яких зареєстровані Центральною виборчою комісією (пункт 2 частини першої статті 25 Закону);

ненадання політичним партіям, що не висунули списки кандидатів у народні депутати України і списки яких не зареєстровані Центральною виборчою комісією по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу, права висувати своїх кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах (частина перша статті 22 Закону);

встановлення неоднакового терміну для висування до списків кандидатів у народні депутати України від політичних партій, виборчих блоків партій для участі у виборах по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу і для висування кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах (частина шоста статті 21, частина четверта статті 22 Закону);

встановлення неоднакового терміну для реєстрації списків кандидатів у народні депутати України від політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі і для реєстрації кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах (частина п'ята статті 24, частина шоста статті 25 Закону);

встановлення неоднакового терміну для забезпечення виготовлення передвиборних плакатів політичних партій, виборчих блоків партій, списки кандидатів у народні депутати України від яких зареєстровані, і для забезпечення друкування передвиборних плакатів кандидатів у народні депутати України, зареєстрованих у відповідному одномандатному виборчому окрузі (частина перша статті 32, частина перша статті 33 Закону).

11. Не можна визнати таким, що відповідає Конституції України (є конституційним), положення частини четвертої статті 27 Закону України «Про вибори народних депутатів України», згідно з яким кандидат у народні депутати

України під час виборчої кампанії не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, заарештований або підданий заходам адміністративного стягнення, які накладаються в судовому порядку, без згоди Центральної виборчої комісії.

Цим положенням Закону на кандидатів у народні депутати України, хоча і тимчасово, фактично поширюється недоторканність, гарантована Конституцією України для народних депутатів України (стаття 80), Президента України (стаття 105), суддів (статті 126, 149).

Вирішуючи питання щодо недоторканності певних посадових осіб необхідно виходити з того, що встановлення додаткових порівняно з недоторканністю особи (стаття 29 Конституції України) гарантій недоторканності для окремих категорій державних посадових осіб має на меті створення належних умов для виконання покладених на них державою обов'язків та захист від незаконного втручання в їх діяльність. Недоторканність посадових осіб є гарантією більш високого рівня у порівнянні з недоторканністю, яка встановлюється для всіх осіб, що відповідає принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом (стаття 24 Конституції України). Якщо права і свободи людини і громадянина, а також гарантії цих прав і свобод (у тому числі додаткові гарантії недоторканності особи) визначаються виключно законами України (пункт 1 частини першої статті 92 Конституції України), то гарантії вищого рівня мають за логікою визначатися виключно Конституцією України, оскільки вони допускають винятки із загального принципу рівності прав і свобод громадян, їх рівності перед законом.

Конституція України таких гарантій недоторканності для кандидатів у народні депутати України не передбачає, як і не надає Центральній виборчій комісії повноважень вирішувати будь-які питання, пов'язані з юридичною відповідальністю цих осіб.

12. Порушує конституційні гарантії права власності і здійснення цього права в Україні (стаття 41 Конституції України) положення частини п'ятої статті 29 Закону України «Про вибори народних депутатів України», згідно з яким за довіреними особами кандидатів у народні депутати України зберігається заробітна плата за останнім місцем роботи на час звільнення їх від виконання виробничих або службових обов'язків, необхідний для підготовки і проведення зборів та інших передвиборчих заходів, передбачених Законом, без згоди власника та відповідної компенсації йому понесених витрат за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на проведення виборів. З цих підстав зазначене положення Закону має бути визнано таким, що не відповідає Конституції України (неконституційним).

13. Не додержано конституційного принципу рівного виборчого права (рівності) в положенні частини одинадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України», згідно з яким при встановленні результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі в списку кандидатів у народні депутати України від політичної партії, виборчого блоку партій «пропускаються кандидати, обрані в одномандатних виборчих округах». Цей принцип, як уже зазначалось, забезпечується не тільки рівними для всіх громадян засадами участі у виборах та наявністю у них рівної кількості голосів (частина друга статті 4 та частина третя статті 3 Закону), а також юридично рівним впливом цих голосів на результати виборів.

Проте рівнозначність голосів виборців, як умова конституційного забезпечення рівного виборчого права, найбільше проявляється у голосуванні за кандидатів у народні депутати України, які відповідно до частини третьої статті 20 Закону включені до списку кандидатів у народні депутати України від політичної партії, виборчого блоку партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі і одночасно висунуті кандидатом у народні депутати України в одному одномандатному виборчому окрузі.

З цих мотивів зазначене положення частини одинадцятої статті 42 Закону України має бути визнано таким, що не відповідає Конституції України (неконституційним).

На основі викладеного і керуючись статтями 147, 150, 152 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 70, 73, 74 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), такі положення Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 24 вересня 1997 року зі змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 11, 25 та 30 грудня 1997 року:

1. Положення Закону, за яким: «Вважається, що виборці, які не брали участі у голосуванні на виборах, підтримують результати волевиявлення тих виборців, які взяли участь у голосуванні на виборах» (друге речення частини четвертої статті 1 Закону).

2. Положення Закону, за якими обмежується здійснення виборчих прав громадянами України:

2.1. «Здійснення виборчого права зупиняється для осіб, які за вироком суду перебувають в місцях позбавлення волі, – на час перебування в цих місцях» (друге речення частини четвертої статті 3 Закону);

2.2. «Військовослужбовці Збройних Сил, Національної гвардії, Прикордонних військ, Управління державної охорони, військ Цивільної оборони, Служби безпеки України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, крім тих осіб, які проходять строкову військову або альтернативну (невійськову) службу, особи рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, судді і прокурори, а також державні службовці можуть бути зареєстровані кандидатами в депутати, якщо на момент реєстрації вони подадуть до окружної виборчої комісії особисте зобов'язання про припинення виконання службових повноважень на період виборчої кампанії» (частина сьома статті 3 Закону).

3. Положення Закону в частині покладення на кандидатів у народні депутати України обов'язку звільнитися «на період виборчої кампанії від виконання виробничих або службових обов'язків за місцем роботи з наданням неоплачуваної відпустки» (частина перша статті 27 Закону).

4. Положення Закону, за якими обмежується захист виборчих прав громадян у судовому порядку:

4.1. щодо оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій за умови, «якщо інший порядок оскарження не встановлено законом» (частина перша статті 15 Закону);

4.2. щодо незабезпеченості права громадян на оскарження до суду дій чи бездіяльності посадових і службових осіб дільничних, окружних та Центральної виборчих комісій (частини перша, третя, п'ята статті 15 Закону);

4.3. щодо унеможливлення оскарження до суду рішення окружної виборчої комісії про визнання народного депутата України обраним та визнання виборів недійсними (частини шоста і восьма статті 43 Закону).

5. Положення Закону стосовно порядку висування і реєстрації кандидатів у народні депутати України та проведення передвиборної агітації:

5.1. щодо надання одній і тій же особі права бути включеною до списку кандидатів у народні депутати України від політичної партії, виборчого блоку партій для участі у виборах по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу та одночасно висунутою в одномандатному виборчому окрузі (частина третя статті 20 Закону);

5.2. щодо звільнення від збору підписів виборців у відповідному одномандатному виборчому окрузі на підтримку особи, яка висувається зборами (конференціями) обласних, республіканських в Автономній Республіці Крим, міських у містах Києві і Севастополі осередків політичних партій, виборчих блоків партій, списки кандидатів у народні депутати України яких зареєстровані Центральною виборчою комісією (пункт 2 частини першої статті 25 Закону);

5.3. щодо ненадання політичним партіям, що не висунули списки кандидатів у народні депутати України і списки яких не зареєстровані Центральною виборчою комісією по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу, права висувати своїх кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах (частина перша статті 22 Закону);

5.4. щодо встановлення неоднакового терміну висування до списків кандидатів у народні депутати України від політичних партій, виборчих блоків партій для участі у виборах по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу і висування кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах (частина шоста статті 21, частина четверта статті 22 Закону);

5.5. щодо встановлення неоднакового терміну для реєстрації списків кандидатів у народні депутати України від політичних партій, виборчих блоків партій в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі і для реєстрації кандидатів у народні депутати України в одномандатних виборчих округах (частина п'ята статті 24, частина шоста статті 25 Закону);

5.6. щодо встановлення неоднакового терміну для забезпечення виготовлення передвиборних плакатів політичних партій, виборчих блоків партій, списки кандидатів у народні депутати України від яких зареєстровані, і забезпечення друкування передвиборних плакатів кандидатів у народні депутати України, зареєстрованих у відповідному одномандатному виборчому окрузі (частина перша статті 32, частина перша статті 33 Закону).

6. Положення Закону:

6.1. щодо встановлення винятків із чинного законодавства України, згідно з якими кандидат у народні депутати України під час виборчої кампанії «не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, заарештований або підданий заходам адміністративного стягнення, які накладаються в судовому порядку, без згоди Центральної виборчої комісії» (частина четверта статті 27 Закону);

6.2. щодо збереження заробітної плати за останнім місцем роботи довіреним особам кандидатів у народні депутати України на час звільнення їх від виконання

виробничих або службових обов'язків, необхідний для підготовки і проведення зборів та інших передвиборних заходів, передбачених Законом України «Про вибори народних депутатів України» (частина п'ята статті 29 Закону).

7. Положення частини одинадцятої статті 42 Закону, згідно з яким при встановленні результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі в списку кандидатів у народні депутати України від політичної партії, виборчого блоку партій «пропускаються кандидати, обрані в одномандатних виборчих округах».

8. Положення Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 24 вересня 1997 року, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення цього Рішення Конституційним Судом України (далі – Рішення).

9. Це Рішення не поширюється на правовідносини, що виникли на підставі положень Закону України «Про вибори народних депутатів України», визнаних неконституційними, відповідно до яких були врегульовані порядок висування і реєстрації кандидатів у народні депутати України та проведення передвиборної агітації.

10. Підпункти 4.1, 4.2 пункту 4 Рішення поширюються на правовідносини, що виникли у зв'язку з набуттям чинності і застосуванням Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 24 вересня 1997 року.

11. Обов'язки щодо забезпечення виконання Рішення Конституційного Суду України покласти на Верховну Раду України і Центральну виборчу комісію відповідно до їх повноважень.

12. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ОКРЕМА ДУМКА

**судді Конституційного Суду України
у справі за конституційними поданнями
народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Закону України «Про вибори народних депутатів України»
від 24 вересня 1997 року
(справа про вибори народних депутатів України)**

Як відомо, новий Закон України «Про вибори народних депутатів України» (далі – Закон) було прийнято 24 вересня 1997 року, а набрав він чинності з дня офіційного опублікування 25 жовтня 1997 року («Голос України», 25.10.97). На час набрання чинності Законом відповідно до його положень минула вже понад третина встановленого строку для висування до списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій для участі у виборах по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу.

Певний відрізок часу було витрачено також на підготовку конституційних подань народними депутатами України та на їх підготовку і розгляд Конституційним Судом України. Внаслідок цього Конституційний Суд України прийняв рішення тоді, коли вибори до Верховної Ради України вийшли вже на «фінішну пряму».

Щоб запобігти в майбутньому подібній ситуації, необхідно відновити правило, встановлене статтею 52 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 18 лютого 1993 року, згідно з яким внесення змін і доповнень до Закону допускалось не пізніше як за рік до закінчення строку повноважень Верховної Ради України даного скликання.

На жаль, ця дуже правильна норма була «чомусь» виключена Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 6 березня 1997 року і не була включена до нового Закону. Встановлення обмежувального строку в один рік щодо внесення змін і доповнень до чинних законів, що регулюють порядок виборів до конституційних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також прийняття нових законів з цих питань, забезпечить можливість здійснення належного конституційного контролю щодо конституційності норм, якими вносяться зміни та доповнення, чи нового закону, і виключить можливість проведення будь-яких виборів на підставі можливих неконституційних положень відповідного закону.

Конституційний Суд України своїм рішенням правильно вирішив значну частину питань, порушених у конституційних поданнях. Поряд з цим не було належно вирішено, на мою думку, питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень Закону, якими затверджено форму бюлетеня, порядок голосування і підрахунку голосів та встановлення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі.

Порядок проведення виборів народних депутатів України встановлюється законом (частина третя статті 77 Конституції України). Закони приймає Верховна Рада України, яка є єдиним органом законодавчої влади в Україні (стаття 75 Конституції України) і якій належить виключне право встановлювати порядок проведення виборів, у тому числі порядок формування парламенту, зокрема визначати систему, за якою повинні проводитися вибори до Верховної Ради України.

Як і будь-який закон, Закон України «Про вибори народних депутатів України» повинен відповідати Конституції України (частина друга статті 8 Конституції України), яка має найвищу юридичну силу.

Згідно зі статтею 76 Конституції України всі чотириста п'ятдесят народних депутатів України обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. На відміну від статті 71 Конституції України, яка визначає загальні засади виборів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, стаття 76 Конституції України встановлює конституційні принципи, за якими повинні обиратися всі народні депутати України. Одним з них є пряме виборче право.

Пряме виборче право означає, що всі народні депутати України обираються громадянами безпосередньо і особисто.

Чи відповідають зазначеному конституційному принципу положення Закону щодо порядку голосування, підрахунку голосів і визначення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі?

Відповідно до частини третьої статті 39 Закону в редакції Закону України «Про внесення зміни до статті 39 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 грудня 1997 року до бюлетеня для голосування по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу вносяться назви політичних партій, виборчих блоків партій із зазначенням прізвища з ініціалами перших п'яти кандидатів із внесеного ними списку кандидатів у депутати. В цьому разі голосування відбувається не за кандидатами у депутати, внесених до списку політичною партією, виборчим блоком партій, а фактично за політичну партію, виборчий блок партій, які запропонували список кандидатів у депутати, і аж ніяк не за конкретного кандидата у депутати в цьому списку. Встановлений Законом порядок голосування в багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі позбавляє громадян, навіть за умови включення до бюлетеня всіх кандидатів у депутати, що є у списку, права формування списку кандидатів у депутати шляхом надання переваги тому чи іншому кандидату у депутати. Тобто виборці не можуть самі встановити черговість кандидатів у депутати у списку, а повинні підтримати або не підтримати список в цілому, який їм запропоновано політичною партією чи виборчим блоком партій, що робить вибори непрямими.

Непереконливими є доводи про неможливість включення до бюлетеня повних списків кандидатів у депутати через великий розмір бюлетеня.

Запровадження нової системи виборів потребує і нових підходів до їх організації, у тому числі і до форми бюлетеня. Думаю, що звичні для виборців бюлетені в даному випадку, дійсно, не зовсім вдалі. Виготовлення суцільного бюлетеня занадто ускладнить і його друкування, і користування ним під час голосування. Але ж можна виготовити його з декількох аркушів.

Не відповідає принципу прямого виборчого права і порядок підрахунку голосів та встановлення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі. Підрахунок голосів проводиться на підставі виборчих бюлетенів, які не передбачають можливості безпосереднього голосування за конкретного кандидата, тому і в протоколі підрахунку голосів зазначається тільки кількість голосів, поданих за кожний список кандидатів у депутати від політичної партії, виборчого блоку партій у цьому окрузі.

Відповідно до частини шостої статті 42 Закону депутатські мандати розподіляються між політичними партіями, виборчими блоками партій пропорційно кількості отриманих ними голосів за умови, що їх списки кандидатів у депутати отримали чотири і більше відсотків голосів виборців, які взяли участь у

голосуванні. Політичні партії, виборчі блоки партій, списки кандидатів у депутати яких отримали менше чотирьох відсотків голосів, не отримують права на участь у розподілі депутатських мандатів (частина п'ята статті 42 Закону).

Розподіл депутатських мандатів відбувається за виборчою квотою, яка вираховується шляхом ділення кількості голосів виборців, які проголосували за списки кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій, що отримали чотири і більше відсотків голосів (частини шоста і восьма статті 42 Закону), на число мандатів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі.

Внаслідок такого розподілу політичні партії і виборчі блоки партій мають більшу кількість депутатських мандатів, ніж фактично отримали їх від виборців. Це відбувається за рахунок голосів, набраних списками політичних партій і виборчих блоків партій, які не отримали такого відсотка голосів. Зазначений порядок підрахунку голосів фактично спотворює результати голосування і волевиявлення виборців.

Не відповідає волевиявленню виборців і відсутність у Законі умови отримання депутатських мандатів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі. Такою умовою, як і в одномандатному виборчому окрузі, повинно бути набрання більшості голосів «за», ніж «проти».

З урахуванням наведеного вважаю, що не відповідають статтям 71, 76 Конституції України (є неконституційними), також такі положення Закону України «Про вибори народних депутатів України» з наступними змінами і доповненнями: положення частини третьої статті 39 щодо включення до бюлетеня переліку політичних партій і виборчих блоків партій та прізвища з ініціалами перших п'яти кандидатів із внесених до списку кандидатів у депутати від них; положення частини десятої статті 40 щодо позначок в бюлетені проти назви політичної партії, виборчого блоку партій; частин п'ятої, шостої, сьомої, восьмої, дев'ятої, десятої, тринадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України».

Суддя Конституційного Суду України

М. Савенко

РІШЕННЯ

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням
Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Закону Республіки Крим «Про об'єднання громадян»
(справа про об'єднання громадян
в Автономній Республіці Крим)

м. К и ї в
3 березня 1998 року
№ 2-рп/98

Справа № 01/1592-97
№ 1/5-98

Конституційний Суд України
у складі суддів Конституційного Суду України:

Тимченка Івана Артемовича – головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни – суддя-доповідач,
Яценка Станіслава Сергійовича,

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання Президента України Стичинського Броніслава Станіславовича – першого заступника Міністра юстиції України; представників Верховної Ради Автономної Республіки Крим Абдурешитова Нарімана Велиляевича – голови постійної комісії Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Грача Леоніда Івановича – депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Супрунюка Євгена Володимировича – голови постійної комісії Верховної Ради Автономної Республіки Крим; залучених Конституційним Судом України до участі у справі представників Верховної Ради України: Копиленка Олександра Любимовича – заступника керівника юридичного управління Секретаріату Верховної Ради України, Селіванова Анатолія Олександровича – завідуючого відділом зв'язків з органами правосуддя Секретаріату Верховної Ради України, а також Демидова Григорія Вікторовича – керівника правової служби Секретаріату Верховної Ради Автономної Республіки Крим,

керуючись пунктом 1 частини першої статті 150 Конституції України, пунктом 1 статті 13 Закону України «Про Конституційний Суд України», розглянув на пленарному засіданні справу щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону

Республіки Крим «Про об'єднання громадян» від 22 квітня 1993 року № 290 (Відомості Верховної Ради Криму, 1993, № 4, ст. 169).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39 та 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи згідно із статтею 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спору стосовно повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим приймати нормативно-правові акти з питань порядку організації і діяльності об'єднань громадян.

Заслухавши суддю-доповідача Чубар Л.П., пояснення представника суб'єкта права на конституційне подання Стичинського Б.С., представників Верховної Ради Автономної Республіки Крим Абдурешитова Н.В., Грача Л.І., Супрунюка Є.В., а також залучених до участі у розгляді справи Копиленка О.Л., Селіванова А.О. та Демидова Г.В., дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Президент України, посилаючись на статтю 102 та частину другу статті 137 Конституції України, Указом «Про зупинення дії Закону Автономної Республіки Крим «Про об'єднання громадян» від 16 квітня 1997 року № 328 (Урядовий кур'єр, 1997, 24 квітня) зупинив дію Закону Республіки Крим «Про об'єднання громадян» і одночасно звернувся до Конституційного Суду України з конституційним поданням про відповідність Конституції України (конституційність) цього Закону.

У конституційному поданні зазначено, що згідно із Законом України «Про об'єднання громадян» від 16 червня 1992 року (Відомості Верховної Ради України, 1992, № 34, ст.504) політичні партії створюються і діють тільки із всеукраїнським статусом і підлягають обов'язковій реєстрації Міністерством юстиції України. Всупереч цьому Закон Республіки Крим «Про об'єднання громадян» передбачає створення в Автономній Республіці Крим загальнокримських політичних партій з їх легалізацією (офіційним визнанням) шляхом реєстрації Управлінням юстиції Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає також, що, оскільки в пункті 11 частини першої статті 92 Конституції України встановлено, що засади утворення і діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян визначаються виключно законами України, підстав для подальшої дії Закону Республіки Крим «Про об'єднання громадян» немає.

2. У пояснювальній записці за підписом Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим та у виступах на пленарному засіданні Конституційного Суду України представників Верховної Ради Автономної Республіки Крим стверджується, що Верховна Рада Республіки Крим прийняла Закон Республіки Крим «Про об'єднання громадян» у межах повноважень, наданих їй Законом України «Про статус автономної Республіки Крим» від 29 квітня 1992 року (Відомості Верховної Ради України, 1992, №30, ст.419). При цьому зазначається, що Верховна Рада Автономної Республіки Крим відповідно до частини третьої статті 22 Конституції України не звузила зміст та обсяг існуючих прав і свобод, а розширила їх, оскільки зазначеним Законом передбачається утворення громадянами України, які проживають в Автономній Республіці Крим, загальнокримських (республіканських) та місцевих об'єднань громадян.

Разом з тим наголошується на тому, що згідно з пунктом 11 частини першої статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються «основи» утворення і діяльності політичних партій та інших об'єднань громадян. Виходячи з цього Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим вважає, що положення вказаного пункту «не виключає, а передбачає регулювання особливостей чи подальшу регламентацію зазначених питань іншими уповноваженими на це органами».

Представники Верховної Ради Автономної Республіки Крим зазначають також, що згідно із Законом України «Про статус автономної Республіки Крим» та Законом України «Про Автономну Республіку Крим» від 17 березня 1995 року (Відомості Верховної Ради України, 1995, № 11, ст. 69) до відання Автономної Республіки Крим віднесено, зокрема, визначення порядку організації і діяльності об'єднань громадян без обмежень за видами об'єднань (партії, громадські організації тощо). Вони вважають, що це повноваження залишилось за Автономною Республікою Крим і після набуття чинності Конституцією України.

3. Відповідно до статті 134 Конституції України Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання.

До набуття чинності Конституцією України статус Автономної Республіки Крим визначався статтею 75-1 Конституції (Основного Закону) України 1978 року, а також Законом України «Про статус автономної Республіки Крим» від 29 квітня 1992 року та Законом України «Про Автономну Республіку Крим» від 17 березня 1995 року. Згідно із зазначеними законами до відання Автономної Республіки Крим віднесено, зокрема, визначення порядку організації і діяльності об'єднань громадян. Крім того, відповідне повноваження було відтворено у пункті 4 статті 98 Конституції Автономної Республіки Крим, прийнятої Верховною Радою Автономної Республіки Крим 1 листопада 1995 року і затвердженої Законом України «Про Конституцію Автономної Республіки Крим» від 4 квітня 1996 року (Відомості Верховної Ради України, 1996, № 24, ст.90).

Положення пункту 4 статті 3 Закону України «Про статус автономної Республіки Крим» щодо віднесення до відання Автономної Республіки Крим визначення порядку організації і діяльності об'єднань громадян Верховна Рада Автономної Республіки Крим вважала юридичною підставою для прийняття нею закону про об'єднання громадян.

4. У зв'язку з тим, що положення ряду статей Закону Республіки Крим «Про об'єднання громадян» суперечили Конституції (Основному Закону) України, Закону України «Про громадянство України» від 8 жовтня 1991 року (Відомості Верховної Ради України, 1991, № 50, ст. 701) і Закону України «Про об'єднання громадян», Верховна Рада України прийняла Постанову «Про виконання Постанови Верховної Ради України «Про політико-правову ситуацію в Автономній Республіці Крим» від 17 листопада 1994 року № 250 (Відомості Верховної Ради України, 1994, № 47, ст. 425), якою скасувала окремі положення Закону Республіки Крим «Про об'єднання громадян». Разом з тим інші положення цього Закону, якими встановлювалися юридичні підстави для утворення в Автономній Республіці Крим політичних партій із загальнокримським статусом (стаття 9) з їх легалізацією шляхом реєстрації Управлінням юстиції Ради міністрів Автономної Республіки Крим (стаття 14), не були скасовані.

5. Згідно з пунктом 11 частини першої статті 92 Конституції України засади утворення і діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян визначаються виключно законами України. Це означає, що законами України визначаються основні, вихідні положення, на яких ґрунтуються утворення і діяльність політичних партій та інших об'єднань громадян. У зв'язку з цим питання правового статусу політичних партій, інших об'єднань громадян, як основні положення, мають визначатися виключно законами України, що й реалізовано, зокрема, в Законі України «Про об'єднання громадян». Відповідно до статей 9 та 14 цього Закону політичні партії в Україні утворюються тільки із всеукраїнським статусом і підлягають обов'язковій реєстрації Міністерством юстиції України.

Крім того, відповідно до пункту 1 частини першої статті 92 Конституції України права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, основні обов'язки громадянина визначаються виключно законами України. До відання Автономної Республіки Крим згідно з пунктом 7 частини першої статті 138 Конституції України належить «участь у забезпеченні прав і свобод громадян». Це положення відтворено в Законі України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим» від 10 лютого 1998 року (Голос України, 1998, 28 лютого), згідно з яким «участь у забезпеченні прав і свобод громадян» віднесено до повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Наведені положення не дають підстав для висновку, що до відання Автономної Республіки Крим віднесено нормативне регулювання питань утворення і діяльності політичних партій та інших об'єднань громадян. Не передбачено цього і в статті 137 Конституції України.

Саме з цих питань Закон Республіки Крим «Про об'єднання громадян» суперечить пунктам 1 і 11 частини першої статті 92, частині першій статті 137 Конституції України.

Необхідно зазначити, що положення Закону Республіки Крим «Про об'єднання громадян» щодо утворення, організації і діяльності в Автономній Республіці Крим політичних партій із загальнокримським статусом для громадян України – жителів лише Автономної Республіки Крим – не узгоджуються з принципами, встановленими частинами першою і другою статті 24 Конституції України, згідно з якими громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень прав і свобод громадян, зокрема, залежно від місця їх проживання.

Не обґрунтованим є також посилання представників Верховної Ради Автономної Республіки Крим на частину другу статті 138 Конституції України, яка, на їх погляд, продовжує і на подальший, після набуття чинності Конституцією України, період повноваження Автономної Республіки Крим щодо визначення порядку організації і діяльності політичних партій та інших об'єднань громадян, делеговані законами України до набуття чинності Конституцією України. Адже згідно з пунктом 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України закони та інші нормативні акти, прийняті до набуття чинності цією Конституцією, є чинними у частині, що не суперечить Конституції України.

З урахуванням наведеного Конституційний Суд України, крім того, дійшов висновку, що:

положення пункту 3 частини першої статті 8 Закону України «Про Автономну Республіку Крим» від 17 березня 1995 року щодо віднесення до відання Автономної Республіки Крим визначення повноважень і порядку діяльності об'єднань громадян суперечить пункту 11 частини першої статті 92, статті 134, частині першій статті 137, статті 138 Конституції України;

положення Закону України «Про Конституцію Автономної Республіки Крим» від 4 квітня 1996 року, пункту 4 частини другої статті 98 Конституції Автономної Республіки Крим щодо віднесення до відання Автономної Республіки Крим визначення порядку організації і діяльності об'єднань громадян, а також глава 16 «Об'єднання громадян» Конституції Автономної Республіки Крим суперечать пунктам 1 і 11 частини першої статті 92, статті 134, частині першій статті 137, статті 138 Конституції України.

Враховуючи, що зазначені положення нормативних актів впливають на прийняття рішення у справі, вони, відповідно до частини третьої статті 61 Закону України «Про Конституційний Суд України», також підлягають визнанню неконституційними.

На основі викладеного та керуючись статтями 150, 152 Конституції України, статтями 51, 61, 65, 73, 75 та 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон Республіки Крим «Про об'єднання громадян» від 22 квітня 1993 року № 290.

2. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення пункту 3 частини першої статті 8 Закону України «Про Автономну Республіку Крим» від 17 березня 1995 року щодо віднесення до відання Автономної Республіки Крим визначення повноважень і порядку діяльності об'єднань громадян.

3. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Закону України «Про Конституцію Автономної Республіки Крим» від 4 квітня 1996 року, пункту 4 частини другої статті 98 Конституції Автономної Республіки Крим, прийнятої Верховною Радою Автономної Республіки Крим 1 листопада 1995 року та затвердженої цим Законом щодо віднесення до відання Автономної Республіки Крим визначення порядку організації і діяльності об'єднань громадян, а також главу 16 «Об'єднання громадян» Конституції Автономної Республіки Крим.

4. Положення Закону України «Про Автономну Республіку Крим», Закону України «Про Конституцію Автономної Республіки Крим», Конституції Автономної Республіки Крим, що визнані неконституційними, та Закон Республіки Крим «Про об'єднання громадян» втрачають чинність з дня ухвалення цього Рішення.

5. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД
УКРАЇНИ**

РІШЕННЯ**КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**у справі за конституційним поданням
Центральної виборчої комісії
щодо офіційного тлумачення
положень частин одинадцятої та тринадцятої статті 42
Закону України**

**«Про вибори народних депутатів України»
(справа про тлумачення Закону України
«Про вибори народних депутатів України»)**

м. Київ
25 березня 1998 року
№ 3-рп/98

Справа № 13/1071-97
№ 1-22/98

**Конституційний Суд України
у складі суддів Конституційного Суду України:**

Тимченка Івана Артемовича – головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича – суддя-доповідач,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
Яценка Станіслава Сергійовича,

керуючись статтею 150 Конституції України, пунктом 4 статті 13, статтями 41, 63, 65, 66 Закону України «Про Конституційний Суд України», розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Центральної виборчої комісії щодо офіційного тлумачення положень частин одинадцятої та тринадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 24 вересня 1997 року № 541/97-ВР із змінами, внесеними Законом України «Про внесення зміни до статті 39 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 11 грудня 1997 року, Законом України «Про внесення зміни до статті 39 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 грудня 1997 року, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 30 грудня 1997 року, Законом України «Про внесення зміни до Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 3 березня 1998 року.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Центральної виборчої комісії від 10 березня 1998 року.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» є практична необхідність в офіційній інтерпретації положень статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України» з питань встановлення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі.

Враховуючи те, що проведення виборів народних депутатів України призначено на 29 березня 1998 року, Конституційний Суд України відповідно до статті 57 Закону України «Про Конституційний Суд України» визнав невідкладним провадження за цим поданням.

Заслухавши суддю-доповідача Євграфова Павла Борисовича і дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. У конституційному поданні Центральної виборчої комісії зазначається, що застосування частини одинадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України» може зумовити ситуацію, коли обрання 225 народних депутатів України у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі стане неможливим. При цьому суб'єкт права на конституційне подання посилається на Рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 1998 року № 1-рп/98 щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про вибори народних депутатів України», яким визнано неконституційним положення «в списку пропусकाються кандидати, обрані в одномандатних виборчих округах» частини одинадцятої статті 42 Закону, і яке до прийняття зазначеного Рішення повинно було враховуватися при встановленні результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі.

Виходячи з наведеного Центральна виборча комісія звернулася до Конституційного Суду України з проханням дати офіційне тлумачення положень частин одинадцятої та тринадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України», зокрема, в частині розподілу мандатів народного депутата України у списку кандидатів у народні депутати України від політичної партії, виборчого блоку партій за результатами виборів у багатомандатному загальнодержавному та одномандатних виборчих округах.

2. У Рішенні Конституційного Суду України від 26 лютого 1998 року одночасно з визнанням окремих положень Закону України «Про вибори народних депутатів України» такими, що не відповідають Конституції України (неконституційними), в тому числі положення частини одинадцятої статті 42, покладено обов'язки щодо забезпечення виконання цього Рішення на Верховну Раду України і Центральну виборчу комісію відповідно до їх повноважень (пункт 11 Рішення).

Однак Центральна виборча комісія, не чекаючи прийняття Верховною Радою України відповідних рішень, у тому числі законодавчого характеру, на виконання Рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 1998 року, звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення того положення частини одинадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України», яке залишилось після визнання неконституційним речення:

«в списку пропускаються кандидати, обрані в одномандатних виборчих округах». В конституційному поданні це мотивується тим, що «порядок розподілу мандатів у разі обрання народним депутатом України в одномандатному виборчому окрузі кандидата, який одночасно балотувався у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі і має право на отримання мандата в порядку черговості у списку політичної партії, виборчого блоку партій за результатами виборів» після Рішення Конституційного Суду України залишився невизначеним.

Заповнення прогалин у законах, окремі положення яких Конституційним Судом України визнані неконституційними, не належить до його повноважень. Згідно зі статтею 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Виходячи з цього і відповідно до частини другої статті 19 Конституції України вирішення зазначених питань є прерогативою органу законодавчої влади – Верховної Ради України.

З прийняттям Закону України «Про внесення зміни до Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 3 березня 1998 року (набув чинності 19 березня 1998 року – з дня його офіційного опублікування в газеті «Голос України»), яким, зокрема, було внесено зміни до частини першої статті 26 Закону, Верховна Рада України врегулювала питання щодо розподілу депутатських мандатів між кандидатами у народні депутати України від політичної партії, виборчого блоку партій «в порядку їх черговості у списку». Тому необхідність в офіційному тлумаченні положення частини одинадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України» відпала.

3. Положення частини тринадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України», за яким результати виборів у багатомандатному загальнодержавному окрузі визначаються як «кількість мандатів, отриманих політичними партіями, виборчими блоками партій», необхідно з'ясувати в контексті змісту частини першої статті 76 Конституції України, а також статті 1, частин п'ятої та шостої статті 42, статті 49 зазначеного Закону.

Відповідно до частини першої статті 76 Конституції України конституційний склад Верховної Ради України – чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на чотири роки. Згідно з частиною другою статті 1 Закону України «Про вибори народних депутатів України» з 450 народних депутатів України 225 обирається в одномандатних виборчих округах на основі відносної більшості, а 225 – за списками кандидатів у народні депутати України від політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва.

Таким чином, результати виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі мають визначатися як кількість мандатів, отриманих кандидатами у народні депутати України, включеними до списків від політичних партій, виборчих блоків партій. Як впливає із змісту частин п'ятої та шостої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України», депутатські мандати між цими списками розподіляються пропорційно кількості отриманих ними голосів виборців.

Разом з тим аналіз положень статті 42 (встановлення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі) та статті 49 (порядок заміни депутатів, які вибули) зазначеного Закону, дає підстави для висновку про

те, що кількість мандатів, отриманих кандидатами у народні депутати України в порядку їх черговості у списку від політичної партії, виборчого блоку партій, має бути незмінною до наступних – чергових або позачергових виборів до Верховної Ради України.

На основі викладеного та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 51, 63, 70, 95 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Положення частини тринадцятої статті 42 Закону України «Про вибори народних депутатів України» треба розуміти так, що результатами виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі є кількість мандатів, отриманих кандидатами у народні депутати України, включеними до списків від політичних партій, виборчих блоків партій. Депутатські мандати між цими списками розподіляються пропорційно кількості отриманих ними голосів виборців.

Кількість мандатів, отриманих кандидатами у народні депутати України в порядку їх черговості у списку від політичної партії, виборчого блоку партій, є незмінною до наступних – чергових або позачергових виборів до Верховної Ради України.

2. Рішення Конституційного Суду України набуває чинності з дня його офіційного оприлюднення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД
УКРАЇНИ**

РІШЕННЯ

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням
Президента України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Нормативно-правового акта
Верховної Ради Автономної Республіки Крим
Закону Автономної Республіки Крим
«Про обчислення часу»
та Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим
«Про введення в дію Нормативно-правового акта Верховної Ради
Автономної Республіки Крим
Закону Автономної Республіки Крим
«Про обчислення часу»

м. Київ
25 березня 1998 року
№ 4-рп/98

Справа № 1/3352-97
№ 1-20/98

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:

Тимченка Івана Артемовича – головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича – суддя-доповідач,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
Яценка Станіслава Сергійовича,

за участю уповноваженого за дорученням суб'єкта права на конституційне подання першого заступника Міністра юстиції України Стічинського Броніслава Станіславовича, уповноваженого за дорученням Верховної Ради Автономної Республіки Крим депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим Трошина Володимира Сергійовича, залученого до участі у розгляді справи Конституційним Судом України завідувача Відділу зв'язків з органами правосуддя Секретаріату Верховної Ради України Селіванова Анатолія Олександровича, керуючись статтею 150 Конституції України, пунктом 1 статті 13, статтями 51 та 63 Закону України «Про Конституційний Суд України», розглянув на пленарному засіданні справу

щодо відповідності Конституції України (конституційності) Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» від 15 жовтня 1997 року № 1338-1 та Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про введення в дію Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» від 15 жовтня 1997 року № 1339-1.

Приводом для розгляду справи згідно зі статтями 39 і 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання Президента України.

Підставою для розгляду справи є наявність спору щодо встановлення зазначеними нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим правових засад в галузі обчислення часу і віднесення до виключної компетенції Автономної Республіки Крим в особі Верховної Ради Автономної Республіки Крим обчислення часу, визначення часового поясу, порядку переходу на території Криму на літній час, а також зобов'язання всіх організацій, установ, підприємств, служб на території Криму перейти з 26 жовтня 1997 року на встановлений Верховною Радою Автономної Республіки Крим час за третім часовим поясом.

Заслухавши суддю-доповідача Костицького Михайла Васильовича, пояснення уповноваженого за дорученням суб'єкта права на конституційне подання Стичинського Б.С., уповноваженого за дорученням Верховної Ради Автономної Республіки Крим Трошина В.С., залученого до участі у розгляді справи представника Верховної Ради України Селіванова А.О. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. У конституційному поданні Президента України порушено питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» та Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про введення в дію Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу».

Суб'єкт права на конституційне подання стверджує, що ці нормативно-правові акти прийняті Верховною Радою Автономної Республіки Крим всупереч статтям 137 та 138 Конституції України, які визначають перелік питань, віднесених до відання Автономної Республіки Крим, та з яких вона здійснює нормативне регулювання, а також статті 135 Конституції України. Зазначені статті Конституції України не містять положень, які надавали б Верховній Раді Автономної Республіки Крим повноваження для вирішення питань обчислення часу.

Відповідно до статті 102, частини другої статті 137 Конституції України Президент України Указом від 25 жовтня 1997 року № 1185/97 зупинив дію Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» та Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про введення в дію Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» як таких, що не відповідають Конституції України.

2. Постановою Верховної Ради Української РСР «Про зміну порядку обчислення часу на території Української РСР» від 11 червня 1990 року № 15-XII з 1 липня

1990 року на території Української РСР було встановлено час другого часового поясу без додавання однієї години (до 1 липня 1990 року в Україні діяв так званий декретний (московський) час – час другого часового поясу з додаванням однієї години). Разом з тим цією ж Постановою доручено Раді Міністрів України забезпечити на території України введення в дію нового порядку обчислення часу.

Взявши до уваги порядок обчислення часу, запроваджений в країнах Європи, Верховна Рада України Постановою «Про запровадження на території України дії літнього часу» від 6 березня 1992 року № 2176-XII запровадила на території України дію літнього часу і доручила Кабінету Міністрів України визначити порядок і дату введення літнього часу згідно з рекомендаціями Європейської економічної комісії ООН, дозволивши йому, в разі необхідності, вносити зміни до порядку обчислення часу на території України. На її виконання Кабінет Міністрів України Постановою «Про порядок обчислення часу на території України» від 20 березня 1992 року № 139 запровадив порядок обчислення часу, згідно з яким час другого часового поясу (київський) встановлюється щорічно переведенням годинникової стрілки останньої неділі березня, о 2 годині, на одну годину вперед і останньої неділі вересня, о 3 годині, на одну годину назад.

13 травня 1996 року Кабінет Міністрів України Постановою «Про порядок обчислення часу на території України» № 509, врахувавши порядок обчислення часу, встановлений в країнах Європи з 1996 року, запровадив на території України порядок обчислення часу, згідно з яким час другого часового поясу (київський) встановлюється щорічно переведенням годинникової стрілки останньої неділі березня, о 3 годині, на одну годину вперед і останньої неділі жовтня, о 4 годині, на одну годину назад.

У той же час в Автономній Республіці Крим прийнятий в Україні порядок обчислення часу повністю не було запроваджено. У зв'язку з цим Державна комісія єдиного часу та еталонних частот України в січні–лютому 1997 року зверталась до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Постійного Представника Президента України в Автономній Республіці Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим з проханням забезпечити єдиний в Україні порядок обчислення часу.

Пропозиції Комісії щодо переходу з 1997 року Автономної Республіки Крим на запроваджений в Україні порядок обчислення часу були підтримані в комісіях Верховної Ради України.

У березні 1997 року Автономна Республіка Крим перейшла на єдиний в Україні порядок обчислення часу – за часом другого часового поясу.

У жовтні 1997 року Верховна Рада Автономної Республіки Крим прийняла нормативно-правові акти, якими визнається «узакономним (офіційним) часом» час третього часового поясу та встановлюється порядок його запровадження.

6 листопада 1997 року, у зв'язку з Указом Президента України «Про зупинення дії нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим щодо обчислення часу» від 25 жовтня 1997 року № 1185/97 і на підставі Указу Президента України «Про запровадження на території України регіональних графіків початку робочого дня», Верховна Рада Автономної Республіки Крим своєю постановою запровадила рекомендований регіональний графік робочого дня, але не змінила свого рішення щодо запровадження на території Автономної Республіки Крим часу третього часового поясу.

3. Верховна Рада Автономної Республіки Крим доцільність запровадження на території Автономної Республіки Крим часу третього часового поясу обгрун-

товувала посиланнями на рекомендації Європейської економічної комісії ООН та інших міжнародних організацій, санітарно-гігієнічні та фізіологічні норми, особливості географічного положення, кліматичні умови півострова, історичні традиції і прохання населення республіки. Висновки Державної комісії єдиного часу та еталонних частот України, Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації, Міністерства охорони здоров'я України, Головного управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України, кафедри фізіології людини Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, представлені Конституційному Суду України, не підтверджують зазначені аргументи.

За міжнародними правилами побудови часових поясів місцевий час будь-якого пункту в конкретному часовому поясі не повинен відрізнятись від поясного більше ніж на ± 30 хв. Ця різниця може бути дещо більшою, оскільки межі часових поясів проходять точно вздовж географічних меридіанів лише в населених регіонах суші, океанах та відкритих морях. В інших місцях вони встановлені з урахуванням міждержавних кордонів, меж адміністративно-господарських регіонів, географічних факторів.

В усіх країнах Європи, території яких, як і територія України, охоплюються частково двома чи трьома часовими поясами, діє єдиний час – час того чи іншого часового поясу.

Запроваджений в Україні порядок обчислення часу є природним для неї, оскільки 95 відсотків її території географічно розташовано в межах другого часового поясу.

За міжнародною системою часових поясів другий часовий пояс обмежений меридіанами $22^{\circ}30'$ (західний) і $37^{\circ}30'$ (східний) східної довготи. Вся територія Автономної Республіки Крим (крайні західні та східні точки) знаходиться між меридіанами $32^{\circ}30'$ (західний) і $36^{\circ}40'$ (східний) східної довготи, тобто повністю розташована у другому часовому поясі.

4. Згідно зі статтею 134 Конституції України Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання. Перелік цих питань закріплений статтями 137 і 138 Конституції України і не містить повноважень щодо встановлення Автономною Республікою Крим правових засад обчислення часу і віднесення до виключної її компетенції питань обчислення часу, визначення часового поясу, порядку переходу на літній час.

Відповідно до частини другої статті 135 Конституції України та частини восьмої статті 10 Закону України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим» «нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим... не можуть суперечити Конституції і законам України та приймаються відповідно до Конституції України, законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України та на їх виконання».

Питання регулювання обчислення часу в Україні Верховною Радою України віднесені до компетенції Кабінету Міністрів України.

5. Відповідно до частини другої статті 136 Конституції України та частин другої, третьої, четвертої статті 10 Закону України «Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим» Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах своїх повноважень приймає рішення та постанови, а отже, використанням терміну «закон Автономної Республіки Крим» як форми нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим вона перевищила свої повноваження.

Відповідно до статті 75 Конституції України єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України. Отже, прийняття законів належить виключно до компетенції Верховної Ради України.

Згідно з пунктом 1 розділу XV (Перехідні положення) Конституції України закони та інші нормативні акти, прийняті до набуття чинності новою Конституцією, є чинними у частині, що не суперечить Конституції України.

На основі викладеного та керуючись статтями 136, 147, 150 Конституції України, статтями 61, 63, 67 та 69 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), Нормативно-правовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закон Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» від 15 жовтня 1997 року № 1338-1 та Постанову Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про введення в дію Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» від 15 жовтня 1997 року № 1339-1.

2. Нормативно-правовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закон Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» та Постанова Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про введення в дію Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» втрачають чинність з дня прийняття цього рішення.

3. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) вживання терміну «закон» як форми нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим у Нормативно-правовому акті Верховної Ради Автономної Республіки Крим Законі Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» від 15 жовтня 1997 року № 1338-1 та Постанові Верховної Ради Автономної Республіки Крим «Про введення в дію Нормативно-правового акта Верховної Ради Автономної Республіки Крим Закону Автономної Республіки Крим «Про обчислення часу» від 15 жовтня 1997 року № 1339-1», а також в усіх інших нормативно-правових актах Верховної Ради Автономної Республіки Крим, ухвалених після прийняття Конституції України.

4. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

5. Виконання цього Рішення Конституційного Суду України покласти на Верховну Раду Автономної Республіки Крим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД
УКРАЇНИ**

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням
46 народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
Постанови Верховної Ради України
«Про Закон України «Про порядок проведення виборів депутатів
міської, районних у місті Києві рад
та міського голови у місті Києві»
(справа про вибори у містах Києві та Севастополі)

м. Київ
27 березня 1998 року
№ 5-рп/98

Справа № 03/857-98
№ 1-23/98

Конституційний Суд України у складі суддів Конституційного Суду України:

Тимченка Івана Артемовича – головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича – суддя-доповідач,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
Яценка Станіслава Сергійовича,

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання Безсмертного Романа Петровича – народного депутата України, представників Верховної Ради України Чемериса Володимира Володимировича – народного депутата України та Селіванова Анатолія Олександровича – завідувача Відділу зв'язків з органами правосуддя Секретаріату Верховної Ради України, а також залученого до участі у розгляді справи Підпалова Леоніда Васильовича – заступника Глави Адміністрації Президента України,

керуючись пунктом 1 частини першої статті 150 Конституції України, пунктом 1 статті 13, статтями 61, 63, 65 Закону України «Про Конституційний Суд України», розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо конституційності Постанови Верховної Ради України «Про Закон України «Про порядок проведення виборів депутатів

міської, районних у місті Києві рад та міського голови у місті Києві» від 6 лютого 1998 року № 81/98.

Приводом для розгляду справи згідно із статтями 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 46 народних депутатів України від 23 лютого 1998 року про невідповідність Конституції України Постанови Верховної Ради України «Про Закон України «Про порядок проведення виборів депутатів міської, районних у місті Києві рад та міського голови у місті Києві».

Підставою для розгляду справи згідно із статтею 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спору щодо конституційності зазначеної Постанови Верховної Ради України в частині призначення виборів міського голови у місті Києві.

Заслухавши суддю-доповідача Корнієнка М.І., пояснення представників сторін Безсмертного Р.П., Чемериса В.В., Селіванова А.О., залученого до участі у розгляді справи Підпалова Л.В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Верховна Рада України своєю Постановою від 17 грудня 1997 року № 731 призначила чергові вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів на 29 березня 1998 року. Вибори мали відбутися на підставі Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», який було прийнято тільки 14 січня 1998 року.

16 січня 1998 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про порядок проведення виборів депутатів міської, районних у місті Києві рад та міського голови у місті Києві», в якому зазначалось, що вибори депутатів міської, районних у місті Києві рад та міського голови у місті Києві проводяться відповідно до Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», а голів районних у місті Києві рад – відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Однак Закон України «Про порядок проведення виборів депутатів міської, районних у місті Києві рад та міського голови у місті Києві» не набрав чинності.

6 лютого 1998 року Верховна Рада України прийняла Постанову «Про Закон України «Про порядок проведення виборів депутатів міської, районних у місті Києві рад та міського голови у місті Києві» (далі – Постанова), якою підтвердила, що чергові вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, у тому числі депутатів міських і районних у містах рад та міських голів у містах Києві та Севастополі, призначено на 29 березня 1998 року відповідно до Конституції України і проводяться вони згідно з Законом України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

2. Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що Постанова, якою підтверджується, що в містах Києві та Севастополі міські голови мають обиратися територіальними громадами цих міст, суперечить частині другій статті 140 Конституції України, згідно з якою здійснення місцевого самоврядування у містах Києві та Севастополі має свої особливості, а також статті 118 Конституції України, згідно з якою виконавчу владу в містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації, голови яких не обираються населенням, а призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України.

Такий порядок організації виконавчої влади в містах Києві та Севастополі, на думку суб'єкта права на конституційне подання, виключає можливість утворення виконавчого органу ради і у зв'язку з цим однозначне тлумачення порядку обрання міського голови.

У конституційному поданні, а також виступі представника суб'єкта права на конституційне подання – народного депутата України Безсмертного Р.П. йдеться, зокрема, і про те, що визначення Постановою порядку обрання міських голів у містах Києві та Севастополі є тлумаченням частини другої статті 141 Конституції України, що не відповідає пунктам 12, 15, 20 частини першої статті 92 Конституції України, згідно з якими організація і діяльність органів виконавчої влади, засади місцевого самоврядування, організація і порядок проведення виборів визначаються виключно законами.

3. Заперечуючи проти наведених суб'єктом конституційного подання доводів, Голова Верховної Ради України у листі до Конституційного Суду України та представники Верховної Ради України Чемерис В.В., Селіванов А.О. у своїх виступах на пленарному засіданні Конституційного Суду України наголошували, що частина друга статті 141 Конституції України, згідно з якою територіальні громади сіл, селищ, міст обирають сільських, селищних, міських голів, є нормою прямої дії, яка поширюється на всі міста України, в тому числі на Київ та Севастополь, що «особливості здійснення місцевого самоврядування», передбачені частиною другою статті 140 Конституції України, автори конституційного подання неправомірно тлумачать як «особливості проведення виборів міського голови», а це не впливає із змісту Конституції України та Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Представники Верховної Ради України зазначають, що автори конституційного подання помилково ототожнюють також терміни «здійснення виконавчої влади» та «здійснення місцевого самоврядування», хоча місцеві органи виконавчої влади, якими є Київська і Севастопольська міські адміністрації, та виконавчі органи місцевого самоврядування, якими є виконавчі комітети місцевих рад, – різні за своєю конституційною природою «інституції». Отже, посилення на відповідні положення статті 118 Конституції України як на норми, що виключають обрання в містах Києві та Севастополі міського голови та створення відповідними радами власних виконавчих органів, на думку представників Верховної Ради України, є юридично некоректним. Вони також вважають, що за своїм змістом Постанова не містить тлумачення частини другої статті 141 Конституції України і що пункти 12, 15, 20 частини першої статті 92 Конституції України не стосуються цієї Постанови, оскільки прийнята вона Верховною Радою відповідно до пункту 30 статті 85 та статті 91 Конституції України.

4. Конституційний Суд України виходить з того, що Постановою підтверджується дата проведення виборів депутатів місцевих рад, у тому числі міських і районних рад у містах Києві та Севастополі, що відповідає пункту 8 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, згідно з яким обрання нового складу рад має відбутися у березні 1998 року. Строк проведення виборів міських голів, у тому числі міських голів міст Києва і Севастополя, безпосередньо не пов'язаний із строком виборів до місцевих рад, визначеним пунктом 8 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України.

Не суперечить Конституції України також констатація Постанови про те, що вибори місцевих рад, у тому числі міських і районних рад у містах Києві та

Севастополі, проводяться згідно з Законом України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». Цей Закон відповідно до Конституції України визначає засади, особливості та порядок підготовки і проведення виборів депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад і не передбачає винятків щодо виборів депутатів міських та районних рад у містах Києві та Севастополі. Разом з тим особливості проведення виборів міських голів міст Києва і Севастополя зазначеним Законом не визначені.

Відповідно до частини другої статті 140 Конституції України особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України. На даний час таких законів немає, у зв'язку з чим особливості виборів та статус міських голів у містах Києві та Севастополі законодавчо не визначені. У преамбулі Постанови фактично сформульовані положення нормативного характеру щодо врегулювання порядку проведення виборів міських голів міст Києва і Севастополя. Однак, відповідно до пункту 20 частини першої статті 92 Конституції України, ці питання визначаються виключно законами.

Зазначена Постанова у частині визначення порядку проведення виборів міських голів у містах Києві та Севастополі не відповідає Конституції України. Порядок проведення виборів міських голів у містах Києві та Севастополі, їх повноваження і взаємовідносини з місцевими державними адміністраціями міст Києва та Севастополя мають бути врегульовані окремими законами України.

Виходячи з викладеного та керуючись частиною другою статті 147, статтею 150, частиною другою статті 152 Конституції України, статтями 51, 61, 63, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в :

1. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення Постанови Верховної Ради України «Про Закон України «Про порядок проведення виборів депутатів міської, районних у місті Києві рад та міського голови у місті Києві» від 6 лютого 1998 року № 81/98 в частині проведення виборів міських голів у містах Києві та Севастополі згідно з Законом України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Положення Постанови Верховної Ради України «Про Закон України «Про порядок проведення виборів депутатів міської, районних у місті Києві рад та міського голови у місті Києві» від 6 лютого 1998 року № 81/98 у частині, визнаній неконституційною, втрачає чинність з дня ухвалення цього Рішення.

2. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскарженим.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД
УКРАЇНИ**

УХВАЛА

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**про припинення конституційного провадження
у справі за конституційним поданням
народних депутатів України
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
указів Президента України
про призначення перших заступників,
заступників міністрів та заступників керівників
інших центральних органів виконавчої влади України,
виданих протягом липня–грудня 1996 року та січня 1997 року**

м. Київ
10 березня 1998 року
№ 1-уп/98

Справа № 02/689-97
№ 1-2/98

**Конституційний Суд України
у складі суддів Конституційного Суду України:**

Тимченка Івана Артемовича – головуєчий,
Євграфова Павла Борисовича,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Костицького Михайла Васильовича,
Малинникової Людмили Федорівни – суддя-доповідач,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Німченка Василя Івановича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Тихого Володимира Павловича,
Яценка Станіслава Сергійовича,

за участю Брита Віктора Петровича та Донченка Юрія Григоровича – народних депутатів України, представників суб'єкта права на конституційне подання: Стичинського Броніслава Станіславовича – першого заступника Міністра юстиції України та Хотлубея Юрія Юрійовича – керівника Управління організаційної роботи і кадрової політики Адміністрації Президента України, представників Президента України; Селіванова Анатолія Олександровича – завідувача відділу зв'язків з органами правосуддя Секретаріату Верховної Ради України, залученого Конституційним Судом України до участі у справі як представника Верховної Ради України, розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) указів Президента України про призначення перших заступників, заступників міністрів та заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади України, виданих протягом липня–грудня 1996 року та січня 1997 року.

Заслухавши суддю-доповідача Малинникову Л.Ф., пояснення представників сторін Брита В.П., Донченка Ю.Г., Стичинського Б.С., Хотлубея Ю.Ю., Селіванова А.О. – представника Верховної Ради України та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Суб'єкт права на конституційне подання зазначає, що Конституція України не містить статей, положення яких відносили б до повноважень Президента України призначення перших заступників, заступників міністрів та заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади України. Організація та діяльність цих органів згідно з пунктом 12 статті 92 Конституції України визначається виключно законами України. Отже, прийняті після набрання чинності Конституцією України акти Президента України про призначення цих посадових осіб, видані ним з перевищенням своїх конституційних повноважень і не відповідають Конституції України (є неконституційними).

Заперечуючи проти наведених доводів, Президент України зазначає, що повноваження стосовно призначень, про які йдеться у конституційному поданні народних депутатів України, передбачені Указом Президента України «Про заходи щодо здійснення структурних змін та забезпечення керівництва у сфері державної виконавчої влади» від 6 серпня 1994 року. При виданні оспорюваних указів були відсутні закони, які мала прийняти Верховна Рада України відповідно до пункту 12 статті 92 Конституції України. Тому з метою забезпечення керівництва у сфері виконавчої влади на підставі зазначеного Указу призначено перших заступників, заступників міністрів та заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади України.

Ухвалою Колегії суддів Конституційного Суду України з конституційних подань від 11 липня 1997 року відкрито конституційне провадження у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) указів Президента України про призначення перших заступників, заступників міністрів та заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади України.

2. Законом України «Про внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) України» від 14 лютого 1992 року Президента України визнано главою держави і главою виконавчої влади з наданням йому відповідних повноважень. Як глава виконавчої влади Президент України мав повноваження вирішувати певні питання діяльності Кабінету Міністрів України. З метою посилення керівництва системою органів державної виконавчої влади, підвищення ролі та відповідальності державного апарату у здійсненні економічної реформи Президент України видав Указ «Про заходи щодо здійснення структурних змін та забезпечення керівництва у сфері державної виконавчої влади» від 6 серпня 1994 року, згідно з яким він призначає, зокрема, перших заступників, заступників міністрів та заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади України.

Законом України «Про зміни і доповнення Конституції (Основного закону) Української РСР у зв'язку з вдосконаленням системи державного управління» від 21 травня 1991 року створено Кабінет Міністрів України, основні повноваження якого визначались Конституцією. Глава 13 Конституції України 1978 року, на підставі якої функціонувала Рада Міністрів Української РСР – вищий виконавчий

і розпорядчий орган державної влади, втратила чинність. Новоутвореній державній інституції – Кабінету Міністрів України були надані повноваження, які відповідно до зміни форми правління докорінно відрізнялися від повноважень Ради Міністрів Української РСР. Тим самим застосування Закону Української РСР «Про Раду Міністрів Української РСР» від 19 грудня 1978 року стало неприйнятним.

3. Стаття 106 нової Конституції України закріплює перелік конкретних повноважень Президента України, в тому числі на основі та на виконання Конституції і законів України видавати укази і розпорядження, зокрема, про призначення певних посадових осіб органів виконавчої влади України.

Відповідно до пункту 10 статті 106 Конституції України Президенту України надано право за поданням Прем'єр-міністра України призначати членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняти їхні повноваження на цих посадах. Про згадане право йдеться також і в статтях 114, 115 Конституції України, якими визначено порядок формування персонального складу Кабінету Міністрів України та його відставки.

У Конституції України немає будь-яких положень, які б надавали повноваження щодо призначення перших заступників, заступників міністрів та заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади конкретному державному органу або посадовій особі. Отже, зазначене питання не дістало врегулювання в Конституції України. Однозначне його вирішення не може бути виведене із загальних засад і смислу (духу) Конституції України, та за своїм характером і рівнем це питання не належить до числа конституційних.

У зв'язку з відсутністю в Конституції України відповідних положень щодо призначення названих посадових осіб пряме застосування конституційних норм, як це передбачає частина третя статті 8 Конституції України, неможливе.

4. Як уже зазначалося, відповідно до пункту 12 статті 92, а також частини другої статті 120 Конституції України організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією та виключно законами України.

Проте формування відповідної законодавчої бази щодо порядку призначення заступників керівників центральних органів виконавчої влади до цього часу не здійснено, за винятком положення Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 року, яким встановлено повноваження Кабінету Міністрів України щодо призначення на посаду та звільнення з неї головного державного санітарного лікаря України – першого заступника Міністра охорони здоров'я України. У процесі розгляду справи Президент України вніс відповідні зміни до свого Указу від 15 листопада 1996 року і таке призначення відбулося згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 29 жовтня 1997 року. Тобто питання вирішено відповідно до Закону України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення».

З огляду на те, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (частина перша статті 6 Конституції України), Конституційний Суд України не може втручатися у діяльність законодавчого органу державної влади та заповнювати прогалини у законах.

Таким чином, відстність законодавчого регулювання не може бути підставою для розгляду Конституційним Судом України даного конституційного подання народних депутатів України, оскільки врегулювання порушених у ньому питань є прерогативою органів законодавчої влади України.

Враховуючи наведене та керуючись частиною другою статті 147, статтею 150 Конституції України, пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо конституційності актів Президента України про призначення перших заступників, заступників міністрів та заступників керівників інших центральних органів виконавчої влади України, оскільки заповнення прогалин у законах Конституційному Суду України не підвідомче.

2. Направити Ухвалу представникам народних депутатів України, за поданням яких було порушено конституційне провадження у справі, та Президентові України.

3. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною і не може бути оскаржена.

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД
УКРАЇНИ**

УХВАЛА

КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційним поданням
Центральної виборчої комісії
щодо офіційного тлумачення положень
частини четвертої статті 44 та частини третьої статті 45
Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад
та сільських, селищних, міських голів»

м. Київ
26 березня 1998 року
№ 18-у/98

Справа № 13/1160-98
№ 2-22/98

**Конституційний Суд України
у складі суддів Конституційного Суду України:**

Тимченка Івана Артемовича – головуєчий,
Вознюка Володимира Денисовича,
Євграфова Павла Борисовича – суддя-доповідач,
Козюбри Миколи Івановича,
Корнієнка Миколи Івановича,
Малинникової Людмили Федорівни,
Мартиненка Петра Федоровича,
Мироненка Олександра Миколайовича,
Розенка Віталія Івановича,
Савенка Миколи Дмитровича,
Селівона Миколи Федосовича,
Скоморохи Віктора Єгоровича,
Тихого Володимира Павловича,
Чубар Людмили Пантеліївни,
Шаповала Володимира Миколайовича,
Яценка Станіслава Сергійовича,

розглянув питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Центральної виборчої комісії щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 44 та частини третьої статті 45 Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 14 січня 1998 року № 14/98-ВР.

Заслухавши суддю-доповідача Євграфова Павла Борисовича та вивчивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання – Центральна виборча комісія – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення частини четвертої статті 44 та частини третьої статті 45 Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Необхідність в цьому, як зазначається в конституційному поданні, зумовлена численними зверненнями до Центральної виборчої комісії щодо роз'яснення порядку заповнення виборчого бюлетеня і підрахунку голосів під час виборів депутатів районних та обласних рад по багатомандатних виборчих округах.

2. Відповідно до пункту 2 частини другої статті 150 Конституції України до повноважень Конституційного Суду України належить офіційне тлумачення Конституції України та законів України. Згідно з частиною першою статті 93 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного подання щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є практична необхідність у з'ясуванні або роз'ясненні, офіційній інтерпретації положень Конституції України та законів України, в даному випадку – положень частини четвертої статті 44 та частини третьої статті 45 Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Так, в частині четвертій статті 44 «Порядок заповнення виборчого бюлетеня» зазначеного Закону встановлюється: «У виборчому бюлетені для голосування по багатомандатному виборчому округу виборець робить у квадратах напроти прізвищ кандидатів, за яких він голосує, позначку «плюс» (+) або іншу, яка дає однозначну відповідь про його волевиявлення. У разі, коли виборець не підтримує жодного кандидата, він робить відповідну позначку у квадраті напроти слів: «Не підтримую жодного кандидата».

У частині третій статті 45 «Порядок підрахунку голосів на виборчій дільниці» зазначеного Закону встановлюється: «Недійсними визнаються виборчі бюлетені невстановленого зразка, бюлетені, на яких відсутні підписи, передбачені частиною восьмою статті 40 цього Закону, бюлетені, в яких голосуючим не зроблено жодної позначки. При голосуванні по одномандатних виборчих округах недійсними також вважаються бюлетені, в яких зроблено позначки в квадратах напроти прізвищ більш як одного кандидата. При голосуванні по одномандатних та багатомандатних виборчих округах недійсними вважаються і бюлетені, в яких зроблено позначки в квадратах напроти прізвища (прізвищ) кандидата (кандидатів) та запису: «Не підтримую жодного кандидата».

Посилаючись на ці положення Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», Центральна виборча комісія просить дати відповідь на запитання: «Якщо у певному багатомандатному виборчому окрузі по виборах до обласної ради є 5 мандатів, а до виборчого бюлетеня включено 78 кандидатів, то за яку кількість кандидатів (більше 5 чи менше 5) виборець має право проголосувати з урахуванням можливості визнання такого виборчого бюлетеня дійсним?».

3. Наведене дає підстави зробити висновок про те, що в конституційному поданні Центральної виборчої комісії викладено клопотання не щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 44 та частини третьої статті 45 Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», а щодо надання Конституційним Судом України консультації про застосування зазначених положень Закону, що згідно зі статтею 150 Конституції України, статтею 13 Закону України «Про Конституційний Суд України» до повноважень Конституційного Суду України не належить.

Згідно зі статтею 17 Закону України «Про Центральну виборчу комісію» здійснення консультативно-методичного забезпечення діяльності виборчих

комісії при проведенні виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів віднесено саме до повноважень Центральної виборчої комісії.

Таким чином, практичної необхідності в офіційному тлумаченні Конституційним Судом України положень частини четвертої статті 44 та частини третьої статті 45 Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 13, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

у х в а л и в:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Центральної виборчої комісії щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 44 та частини третьої статті 45 Закону України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» на підставі пунктів 2 і 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» – невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України і Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною і не може бути оскарженою.

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД
УКРАЇНИ**

УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

**УКАЗ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ**

**Про присвоєння В. Шаповалу почесного звання
«Заслужений юрист України»**

За вагомий особистий внесок у розвиток юридичної науки, зміцнення законності, високий професіоналізм присвоїти почесне звання «Заслужений юрист України» ШАПОВАЛУ Володимиру Миколайовичу – судді Конституційного Суду України, докторові юридичних наук, члену-кореспонденту Академії правових наук України.

Президент України

Л. КУЧМА

м. Київ
22 травня 1998 року
№ 499/98

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ В УКРАЇНІ

В. Шаповал,

суддя Конституційного Суду України,
доктор юридичних наук, професор

За час існування інституту конституційної юрисдикції на наших теренах постало багато проблем теоретичного і практичного характеру, пов'язаних з організацією та діяльністю відповідного органу державної влади. Частина з них має концептуальне значення і потребує глибокого осмислення. Серед таких проблем варто, зокрема, назвати і ті, що зумовлені необхідністю уточнення місця Конституційного Суду України в державному механізмі (апараті), визначення реального соціального призначення його діяльності. Розв'язання цих проблем об'єктивно потребує ґрунтовних досліджень, проте вже зараз можна зробити деякі узагальнення щодо їх змісту.

Сьогодні, по суті, загальноприйнятою є характеристика Конституційного Суду як судового органу (органу судової влади). На підтвердження цього наводять той факт, що за Конституцією України він певною мірою поєднаний із судами загальної юрисдикції. Такий висновок можна зробити з того, що судочинство має здійснюватися Конституційним Судом та судами загальної юрисдикції. Свідченням на його користь є й те, що на суддів Конституційного Суду поширюються ті ж самі гарантії незалежності й недоторканності, а також підстави щодо звільнення з посади і вимоги щодо несумісності, які передбачені для суддів судів загальної юрисдикції. Але чи не найсуттєвішим у визначенні Конституційного Суду як судового органу є те, що основні принципи і форми його діяльності співпадають або можуть бути порівнені з відповідними ознаками буття судів загальної юрисдикції. Можна категорично стверджувати, що всі вони разом є активними суб'єктами судової влади, її носіями.

Проте явище судової влади не варто ототожнювати з правосуддям. Воно є ширшим за змістом і більш загальним за природою. Поняття судової влади треба визначати у двох аспектах: по-перше, воно засвідчує наявність структури органів, котрі здійснюють цю владу; по-друге,

відбиває природу їх компетенцій і функцій. У порівнянні з поняттям правосуддя, це поняття є статичним через те, що воно не пов'язане безпосередньо з діяльністю відповідних органів.

Прийнятим є визначення правосуддя як діяльності судів загальної юрисдикції щодо цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення, котра здійснюється у процесуальній формі в судових засіданнях. Сенс цієї діяльності полягає у встановленні фактичних обставин конкретної справи шляхом дослідження доказів і у застосуванні відповідного матеріального закону. Враховуючи особливості вітчизняного судоустрою і судочинства, до поняття правосуддя об'єктивно має бути віднесена діяльність судів загальної юрисдикції щодо господарських справ. За будь-яких умов правосуддя можна сприймати як узагальнення функцій цих судів, як їх функціональне призначення.

Наведене не характеризує зміст, сенс і призначення діяльності Конституційного Суду. Його компетенція не має прямого зв'язку із здійсненням правосуддя. Здійснюване ним правозастосування в процесі розгляду справи і, особливо, прийняття рішення у справі має відмінний характер від такого, що відповідно здійснюється судами загальної юрисдикції. «Титульною» функцією Конституційного Суду можна вважати вирішення питань про відповідність Конституції (конституційність) законів та інших правових актів, коло яких визначене. Узагальненням стосовно цієї та деяких інших функцій (повноважень) відповідних органів державної влади у світовій практиці звичайно слугує поняття судового конституційного контролю.

Тому неправильним є іноді вживане визначення Конституційного Суду як «органу правосуддя». Той факт, що про Конституційний Суд йдеться, зокрема, у розділі восьмому Основного Закону, поіменованому «Правосуддя», аж ніяк не свідчить про його поєднання, функціональну сполученість з відповідною діяльністю судів загальної юрисдикції. Адже не стверджують про здійснення правосуддя Вищою радою юстиції через те, що основи статусу названого органу визначені в статті, розміщеній у цьому ж розділі. До сказаного треба додати, що намагання широко трактувати поняття правосуддя може призвести до втрати його реального смислового значення.

Виходячи з узагальнення функцій Конституційного Суду, його можна доктринально визначити як орган судового конституційного контролю. Як відомо, поняття конституційного контролю має різні значення, а вчинення відповідних дій відносять до різних державних органів (звичайно – до різних вищих органів держави). Феномен конституційного контролю не сприймався з концептуальних мотивів за радянських часів, адже було задеклароване верховенство «найвищого органу державної влади» – Верховної Ради Української РСР.

Тому не можна серйозно сприймати тезу про те, що Президія Верховної Ради Української РСР здійснювала конституційний контроль, з посиланнями на статтю 108 Конституції УРСР 1978 року. Згідно з пунктом четвертим цієї статті Президія здійснювала «контроль за додержанням Конституції Української РСР». Але в даному випадку про семантичний зв'язок понять такого контролю і реального конституційного контролю не йшлося. Здійснюваний Президією «контроль» мав форму розгляду цим органом питань виконання усіма іншими органами союзної республіки (окрім самої Верховної Ради) так званих конституційних вимог. Президія не була уповноважена скасовувати на підставі неконституційності акти «підконтрольних» органів і вчиняти інші дії відповідного характеру на тих самих підставах. У цьому ж річищі розвивалася державна практика за радянських часів.

Еволюція щодо розуміння конституційного контролю призвела до того, що у світовому вимірі саме судовий конституційний контроль став, по суті, ототожнюватися з ним. Такий контроль є узагальненою функцією спеціалізованих або загальних судів, яка в умовах України здійснюється Конституційним Судом. Його смисл полягає, насамперед, у визначенні конституційності певного кола актів і дій деяких органів влади відповідно до статей 85 (пункт 28 частини першої), 111, 147, 150, 151 і 159 Основного Закону.

Проте характер конституційного контролю має і діяльність Конституційного Суду щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України. Здійснюючи тлумачення Основного Закону, Конституційний Суд тим самим здійснює своєрідну профілактику: його інтерпретаційні акти мають забезпечити Конституцію від порушень як тими, хто відповідно звертається до нього, так й іншими суб'єктами конституційного права. Однак таке забезпечення має не тільки превентивний характер. Офіційно тлумачачи Основний Закон, Конституційний Суд ситуативно роз'яснює зміст його окремих положень і тим самим предметно виконує своє завдання – гарантувати верховенство Конституції як Основного Закону на всій території України.

Це ж саме завдання виконує Конституційний Суд, здійснюючи офіційне тлумачення законів. Така його діяльність має характер конституційного контролю у першу чергу через те, що згідно зі статтею 95 Закону України «Про Конституційний Суд України» (далі – Закону) у разі, якщо при тлумаченні конкретного закону буде встановлена наявність ознак його невідповідності Конституції, Конституційний Суд у цьому ж провадженні вирішує питання щодо неконституційності відповідного закону. По суті, здійснення офіційного тлумачення законів завжди співвіднесене і навіть прямо залежить від одночасного вирішення питань про їх відповідність Конституції.

Поняття судового конституційного контролю в кожному конкретному випадку визначається з урахуванням компетенції відповідного органу. Тому іноді виникають складнощі щодо визначення органу конституційної юрисдикції тієї чи іншої держави як органу судового конституційного контролю. Вони здебільшого пов'язані з визначенням цього органу як судового (приклад – конституційні ради Франції і Казахстану). Такі складнощі в Україні подолані: сам Конституційний Суд визначився в одному зі своїх рішень як «орган конституційного контролю»¹. Водночас, як зазначалося, він є судовим органом (органом судової влади). Здійснюваний ним контроль за змістом конституційний, а за формою – судовий. Причому ця форма лише певною мірою подібна до тих, що притаманні діяльності судів загальної юрисдикції. Йдеться про такі форми цієї діяльності, як скасування незаконних актів підконтрольних органів державної влади і органів місцевого самоврядування.

Звідси потребує уточнень висловлена окремими юристами думка про здійснення Конституційним Судом у належним чином легітимованих формах і межах контролю за органами законодавчої і виконавчої влади, а також опосередковано – за судами загальної юрисдикції. Таке, надміру абстрактне, визначення контролю, здійснюваного Конституційним Судом, не тільки не дозволяє встановити його природу, а й може призвести до непорозумінь у трактуванні конституційно проголошеного принципу поділу влади (влад). Абсолютизація ж посилянь на те, що у відповідній ролі Конституційний Суд нібито сам представляє «вищу державну владу», може спонукати до дискусії щодо можливостей реалізації на вітчизняних теренах ідей, близьких по суті до ідеї судової держави. Ця та подібні ідеї не відповідають ні нашим традиціям, ні реаліям, ні перспективам, і навряд чи її сприйняття позитивно відіб'ється на авторитеті Конституційного Суду.

Як єдиний орган конституційної юрисдикції – орган судового конституційного контролю, Конституційний Суд є складовою, елементом судової влади, компетенція якого зумовлює і визначає одну з двох її основних, узагальнених функцій, одне з двох головних функціональних призначень. Очевидно, що таким призначенням є здійснення конституційного контролю. Іншим призначенням судової влади і відповідних органів – судів загальної юрисдикції – є здійснення правосуддя.

За змістом Основного Закону та чинного законодавства, між Конституційним Судом і судами загальної юрисдикції не існує відносин субординації у вигляді якогось контролю з боку першого за другими. Ці відносини в цілому можна визначити як координаційні за характером.

¹ Вісник Конституційного Суду України. – 1998. – № 1. – С. 32.

Таке їх визначення підтверджується статтею 150 Конституції і статтями 41 та 83 Закону. Заслугує на увагу і той факт, що третина складу Конституційного Суду призначається з'їздом суддів України (стаття 148 Конституції та статті 5 і 8 Закону), а також те, що визначено засади розмежування компетенції Конституційного Суду і судів загальної юрисдикції (стаття 14 Закону). Про відносини субординації між ними можна умовно говорити лише за змістом статті 74 Закону, де йдеться про преюдиціальність рішень Конституційного Суду при розгляді судами загальної юрисдикції певних справ і за визначених умов.

Однак статус Конституційного Суду відмінний від статусу судів загальної юрисдикції, а також найвищого судового органу в системі цих судів – Верховного Суду. Відмінність полягає не тільки у змісті відповідних статусів, а й в їх рівнях. Конституційний Суд має статус конституційного органу державної влади через те, що основний зміст цього статусу встановлено саме в Конституції. Причому зроблено це, насамперед, у спеціальному, відповідно поіменованому розділі Основного Закону. У такий же спосіб встановлено статус Верховної Ради України, Президента України і Кабінету Міністрів України. Саме вказані органи є конституційними органами державної влади у вузькому значенні цього поняття, саме вони є вищими органами держави, які певною мірою уособлюють і репрезентують на конституційному рівні (але здебільшого не поглинають своєю компетенцією) «поділені влади».

Визначення Конституційного Суду як конституційного органу саме через відповідно встановлений його статус тягне низку проблем практичного характеру. Чи не найактуальнішою є проблема законодавчої регламентації цього статусу. Згадуваний Закон в його можливій новій редакції не повинен повторювати конституційні положення щодо організації і компетенції цього органу, гарантій незалежності та недоторканності суддів Конституційного Суду тощо. Його основним призначенням має стати регулювання конституційного судочинства.

Сказане не означає, що ймовірна нова редакція Закону повинна бути такою ж за обсягом, як більшість кодифікованих законодавчих актів. Потреби в цьому немає вже через сам характер конституційного судочинства, об'єктивну відсутність необхідності надмірно формалізувати процес у Конституційному Суді. Але Закон повинен залишити для Регламенту Конституційного Суду лише другорядні питання організації внутрішньої роботи цього органу. Саме у такий спосіб можна юридично забезпечити реалізацію визначених основних принципів діяльності Конституційного Суду, відкинути можливі закиди щодо законності його конкретних дій.

Важливою проблемою концептуального плану є визначення реального призначення діяльності Конституційного Суду. Вона тільки зовні здається

штучною, і її не можна вирішити шляхом аналізу компетенції цього органу. Як свідчить світовий досвід, соціальне призначення органів судового конституційного контролю не декларується у прямій формі або через юридичну фіксацію їх повноважень. До того ж це призначення з об'єктивних причин з часом змінюється.

За приклад може слугувати ретроспектива практики першого спеціалізованого органу конституційної юрисдикції – Конституційного Суду Австрії, утвореного в 1925 році. Відомо, що саме цей орган став своєрідною передтечею у процесі формування так званої європейської, або австрійської, моделі судового конституційного контролю – моделі, організаційною формою якої були і є конституційні суди (трибунали).

Обставини, за яких був утворений Конституційний Суд Австрії, відображали його первісне призначення як арбітра у конфліктах між законодавчою владою на рівні федерації та її суб'єктами, як засобу подолання колізій, котрі виникали між федеральним законодавством і законодавством земель. Тим самим первісним і визначальним призначенням цього органу було не вирішення питань конституційності відповідних правових актів, а фактично – розмежування й уточнення компетенції органів федерації та її суб'єктів. Таке призначення Конституційного Суду Австрії підтверджував його ідеолог – видатний юрист Г. Кельзен, який вважав, що з утворенням цього органу сама сутність федералізму набуває свого завершення.

Згадуване призначення діяльності Конституційного Суду Австрії було зумовлене не тільки формою устрою цієї держави, а й формою правління. При тому, що президент Австрії обирається шляхом загальних виборів, його повноваження досить обмежені. Тому за реальним змістом форми державного правління Австрія наближена до парламентської республіки. За таких умов парламент, який формально домінує у державному механізмі, сам вирішував питання відповідності прийнятого ним законодавства Конституції. Водночас недоцільним вважався відповідний судовий контроль, здійснюваний масштабно.

Проте з часом акценти у соціальному призначенні Конституційного Суду Австрії були зміщені. На сьогодні він розглядається насамперед як механізм захисту конституційних прав і свобод особи в її взаємостосунках з органами державної влади, включно законодавчої. Знаменно, що таке призначення конституційної юрисдикції після другої світової війни стало, по суті, загальноновизнаним в Європі. Саме в цей період відбувається розвиток судового конституційного контролю: конституційні суди, які у попередні роки були винятковим явищем у державному механізмі, набули характеру загального інституту.

До сказаного слід додати, що найбільш послідовно захист прав і свобод особи засобом конституційного судочинства здійснюється в Австрії, ФРН

та Іспанії. Останні дві країни, як відомо, знали періоди авторитарних і навіть крайніх за формами антигуманності режимів, котрі передували утворенню або поновленню інституту конституційної юрисдикції. Тому тут створення і діяльність конституційних судів мали сприяти своєрідній реабілітації у гуманітарно-правовій сфері. Тому практика відповідних органів в Австрії і ФРН знає таку форму діяльності, як розгляд конституційних скарг фізичних осіб, а в Іспанії певним аналогом таких скарг є процедура «ампаро».

Децю іншим є соціальне призначення діяльності Конституційного Суду України. За відомими формальними ознаками його можна було б визначити як вирішення питань відповідності законів та інших правових актів Конституції і надання офіційного тлумачення Конституції та законів. Проте виходячи з аналізу практики Конституційного Суду, яка об'єктивно відображає відповідні потреби, можна говорити, що актуальним є вирішення ним юридичних за формою і політичних за змістом спорів між вищими органами держави, котрі уособлюють і репрезентують законодавчу і виконавчу владу. Тим самим Конституційний Суд змушений виступати у ролі арбітра в спорах, котрі здебільшого стосуються питань розмежування компетенції.

Найчастіше виникають спори між Верховною Радою і Президентом, хоча єдиний орган законодавчої влади і не названий безпосередньо серед суб'єктів права на конституційне подання з питань прийняття рішень Конституційним Судом. Той факт, що таким суб'єктом визначені сорок п'ять народних депутатів України (тобто десята частина конституційного складу Верховної Ради), лише означає, що відповідні спори можуть мати різний політичний підтекст. У цілому можна зробити висновок, що всі згадувані спори за своєю суттю є спорами, підґрунтям яких є різні політичні інтереси.

Виникнення більшості спорів між вказаними вищими органами держави зумовлене об'єктивними причинами. У першу чергу треба вказати на загальний характер конституційного регулювання відносин державного владарювання, який певною мірою може бути подоланий лише з часом і у процесі застосування норм Конституції, насамперед Конституційним Судом шляхом їх офіційного тлумачення. Можна також припустити недосконалість цього регулювання стосовно конкретних об'єктів. Нарешті, необхідно згадати про прогалини у законодавчому регулюванні державного владарювання, які існують як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин. Подальше існування цих прогалин, а також змістова недосконалість частини конституційно-правового (державно-правового) законодавства є неприпустимими з огляду на потреби соціуму, не кажучи вже про потреби створення належних юридичних умов для ефективної діяльності Конституційного Суду.

Призначення діяльності Конституційного Суду, яким на сьогодні здебільшого є вирішення компетенційних спорів між органами законодавчої і виконавчої влади, об'єктивно створює передумови і реальні можливості для залучення єдиного органу конституційної юрисдикції до участі у так званому прямому політичному процесі. Уникнути цього є питанням першочергової значущості як для самого органу, так і в цілому для демократичної перспективи розвитку нашої державності.

У перспективі Конституційний Суд має змінити своє призначення і стати важливим механізмом захисту прав і свобод особи. Для цього існують як соціально-психологічні і політичні передумови, так і юридичні можливості та засоби. Останні забезпечують Конституція і чинне законодавство. Зокрема, важливе положення містить стаття 159 Конституції, за якою Конституційний Суд має здійснювати допарламентську експертизу законопроектів про внесення змін до самої Конституції на предмет того, чи передбачають такі зміни скасування або обмеження прав і свобод людини і громадянина. При цьому, згідно зі статтею 22 Конституції відповідні права і свободи, закріплені Основним Законом, не є вичерпними. У такий спосіб створено значний потенціал у діяльності Конституційного Суду щодо гарантування верховенства (охорони) Конституції і водночас захисту прав і свобод.

Потенціал такого захисту можна визначити за змістом повноважень Конституційного Суду. Згідно зі статтею 43 Закону суб'єктами права на конституційне звернення з питань дачі висновків (точніше – прийняття рішень) Конституційним Судом щодо офіційного тлумачення Конституції і законів є не тільки органи влади, а й громадяни України, іноземці, особи без громадянства (апатриди) та юридичні особи. Таке коло суб'єктів є нетиповим для світової практики конституційної юрисдикції. Не випадково Конституційний Суд, посилаючись на статтю 94 Закону, обережно підходить до визначення підстав для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення відповідних правових актів. Разом з тим таке розширене коло суб'єктів права на конституційне звернення можна вважати за своєрідну компенсацію відсутності в Конституції та законодавстві інших положень, які б створювали додаткові можливості для індивідів захищати свої права засобом конституційного судочинства.

Серед потенцій захисту прав і свобод особи засобом конституційного судочинства треба назвати можливості, створені відповідно до статті 150 Конституції і статті 13 Закону. Для реалізації цих потенцій треба обґрунтовано звернутися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (омбудсмана), інститут якого вже існує в нашій державі.

Окремо варто назвати статтю 83 Закону, в якій зазначено, що у разі виникнення в процесі загального судочинства спору щодо консти-

туційності норми закону, яка застосовується відповідним судом, провадження у справі зупиняється. За таких умов відкривається конституційне провадження у справі і вона розглядається Конституційним Судом невідкладно. Подібні положення містить більшість новітніх конституцій, але вони відсутні в Конституції України. Водночас суди загальної юрисдикції (крім Верховного Суду) не названі серед суб'єктів права на відповідне конституційне подання. Звідси можна лише умовно говорити про невідкладність розгляду Конституційним Судом відповідних справ і про ефективність вказаного «каналу» захисту прав і свобод особи.

Вирішення зазначених та інших проблем об'єктивно сприятиме посиленню ролі Конституційного Суду у захисті прав і свобод, що зумовить підвищення його авторитету в суспільстві.

СТАТУС СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

М. Савенко,

суддя Конституційного Суду України

Конституційний Суд України є важливою складовою судової влади в країні. Його особливий статус як єдиного органу конституційної юрисдикції передбачає і відмінний від судів загальної юрисдикції порядок формування складу суддів Конституційного Суду України.

За Конституцією України Конституційний Суд України складається з 18 суддів: Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів. Такий порядок призначення не тільки відповідає засадам поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, а й забезпечує рівність усіх її гілок при формуванні складу суддів такого важливого для правової держави органу конституційного контролю, як Конституційний Суд України. Встановлений порядок спрямовано на формування політично нейтрального складу суддів, які були б неупередженими арбітрами при вирішенні спорів, конфліктів, що виникають між органами різних гілок державної влади.

Подібна практика призначення суддів конституційних суддів існує й в інших країнах. Так, в Албанії з 9 суддів Конституційного Суду п'ять обираються парламентом, а чотири призначаються президентом. У Німеччині одна половина з 16 суддів Федерального Конституційного Суду обирається бундестагом, а друга – бундесратом. У Румунії до Конституційного Суду з 9 суддів по три призначаються палатою депутатів, сенатом і президентом Румунії. У Болгарії з 12 суддів Конституційного Суду одна третина обирається парламентом, друга – призначається президентом, а решта обирається загальними зборами суддів верховного апеляційного суду і верховного адміністративного суду. До Конституційного Суду Італії п'ять суддів обираються обома палатами парламенту, п'ять призначаються президентом Республіки, три – обираються касаційним судом і по одному – обирають державна рада і рахункова палата. У Франції з 9 членів Конституційної Ради (до неї ще входять довічні члени – колишні президенти Республіки) по три призначають президент Республіки, голова національних зборів і голова сенату.

Конституцією України, законами України «Про Конституційний Суд України», «Про статус суддів» ставляться високі вимоги до суддів Конституційного Суду України. Суддею Конституційного Суду України може бути лише громадянин України, який на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж роботи за фахом не менш як десять років, проживає в Україні протягом останніх двадцяти років та володіє державною мовою. Для порівняння.

Народним депутатом України може бути громадянин України, який на день виборів досяг 21 року і проживає в Україні протягом останніх 5 років. Президентом України може бути громадянин України, який досяг 35 років, проживає в Україні протягом 10 останніх років та володіє державною мовою. На посаду судді судів загальної юрисдикції може бути рекомендований громадянин України, не молодший 25 років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як 10 років. Суддею Верховного Суду України може бути громадянин України, який на день обрання досяг 35 років, має вищу юридичну освіту, стаж роботи за юридичною спеціальністю не менше 10 років, у тому числі не менш як п'ять років на посаді судді. Наведене свідчить про досить високі вимоги, що ставляться до особи при обранні її суддею Конституційного Суду України.

Особливі вимоги щодо стажу роботи за фахом зумовлені необхідністю досягнення особою високого професійного рівня. До стажу роботи за фахом входить практична, наукова і педагогічна діяльність, тобто робота, пов'язана з використанням юридичних знань в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, наукових, навчальних та інших закладах. При цьому виконання практичної, наукової або викладацької роботи не є пріоритетним для призначення на посаду судді. Не віддається також перевага праці в органі чи системі органів певної гілки державної влади, яка здійснює призначення судді. Пріоритетом при призначенні суддів Конституційного Суду України має бути високий рівень професійної підготовки кандидата.

Не можна погодитись з позицією деяких фахівців, які вважають, що з урахуванням специфічного характеру діяльності Конституційного Суду більшість його суддів мають бути професорами права¹. Вважаю, що до складу суддів обов'язково повинні входити професійні судді, оскільки досвід практичної роботи в судах загальної юрисдикції може бути використаний і в роботі Конституційного Суду.

У деяких країнах світу вимоги щодо призначення до складу Конституційного Суду професійних суддів закріплені прямо в законі, а в інших – верховні або вищі суди віднесені до суб'єктів, які вносять пропозиції щодо кандидатур на посаду суддів Конституційного Суду. Так, у Німеччині Законом «Про федеральний Конституційний Суд» встановлено, що до кожного з двох сенатів обов'язково призначаються по три судді з восьми, що входять до їх складу, які не менше трьох років обіймали посаду судді в одному з вищих судових органів країни. В

¹ Див.: Конституційне право як інструмент трансформації українського суспільства. Українське право. – 1996. – № 3. – С. 84.

Конституційному Суді Португалії не менше шести з тринадцяти суддів повинні бути професійними суддями. У Туреччині з одинадцяти постійних суддів Конституційного Суду п'ять – професійні. Пропозиції щодо кандидатур на посади суддів конституційного суду в Іспанії вносять генеральна судова рада, в Литві – голова верховного суду, в Росії – верховний суд і вищий арбітражний суд.

Специфіка діяльності Конституційного Суду України також вимагає зваженого підходу до призначення на посади суддів. Поєднання високого рівня теоретичних знань і досвіду практичної роботи суддів дозволяє Суду вирішувати складні питання.

Суддя Конституційного Суду України не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої. А це означає, що суддя не має права підтримувати зазначені організації матеріально, бути присутнім на партійних чи профспілкових заходах, вести політичну пропаганду й агітацію. Зрозуміло, що не можна заборонити судді мати якісь переконання або бути прихильником певної партії чи профспілки, але ні зовні, ні своїми діями чи зробленими висновками він не повинен цього виказувати. А от наукова, викладацька або творча діяльність, особливо в галузі юриспруденції, збагачує теоретичні знання і фахову підготовку судді і тому є доцільною, однак має бути для нього другорядною і не впливати негативно на виконання безпосередніх обов'язків судді.

Такого роду творча діяльність не може бути поважною підставою для відсутності на засіданнях Конституційного Суду. Тому, зокрема, у Федеральному конституційному законі «Про Конституційний Суд Російської Федерації»¹ є відповідне щодо цього застереження. На нашу думку, таке уточнення не зайвим було б і в Законі України «Про Конституційний Суд України», оскільки обмеження щодо діяльності суддів і сумісництва цієї посади спрямовані, насамперед, на забезпечення незалежного, об'єктивного і неупередженого розгляду справ.

У Законі України «Про Конституційний Суд України» не передбачено також підстав для відводу суддів. Цю прогалину необхідно усунути, внести до нього відповідні зміни.

Конституційне судочинство відрізняється від цивільного та кримінального, тому і підстави для відводу суддів Конституційного Суду також мають бути дещо іншими. Регламентом Конституційного Суду України передбачено, що суддя не може брати участь у розгляді справи, якщо є

¹ Федеральний Конституционный Закон «О Конституционном Суде Российской Федерации». Комментарий. – М., 1966. – С. 69.

сумніви щодо його об'єктивності у вирішенні справи внаслідок його родинних або подружніх відносин з учасниками конституційного провадження, їх представниками чи з інших обставин, які дають підстави сумніватися в об'єктивності судді. За таких обставин суддя заявляє самовідвід до початку розгляду справи¹.

Постає питання, а як бути, коли є обставини, які дають підстави сумніватися в об'єктивності судді, але він самовідводу не заявляє? Навіть ті учасники конституційного провадження, які звернулися до Конституційного Суду України з конституційним поданням чи зверненням, а також органи або посадові особи, якими були прийняті чи підписані правові акти, конституційність яких оспорується, не можуть заявити судді відвід за наявності підстав для цього, що, звичайно, порушує права сторін. Тому в Законі України «Про Конституційний Суд України» необхідно чіткіше визначити статус вказаних вище осіб. Фактично вони є стороною в справі, і їхнє правове становище має відрізнятися від становища інших учасників конституційного провадження, зокрема свідків, експертів та перекладачів.

Поки що тільки в одному випадку було заявлено самовідвід суддею у справі, пов'язаній з правильним застосуванням положень Конституції України, при прийнятті ним рішення до призначення на посаду судді Конституційного Суду України. Але в складі Конституційного Суду України є і, мабуть, будуть судді, які також приймали рішення або розробляли чи готували проекти відповідних нормативно-правових та інших актів, які оспоруються в Конституційному Суді. За подібних обставин у окремих учасників конституційного провадження можуть виникнути сумніви щодо упередженості судді, і якщо він не заявляє самовідвід, то це, на нашу думку, повинні мати право зробити сторони.

Слушними, вважаємо, є підстави, вписані для відводу у § 18 Закону «Про федеральний Конституційний Суд Німеччини». Суддя федерального Конституційного Суду відстороняється від виконання обов'язків, якщо він: 1) заінтересований у результатах справи, перебуває або перебував у шлюбі з кимось з його учасників, є родичем або свояком до другого коліна по боковій лінії або 2) брав участь у розгляді даної справи згідно зі своїми службовими чи професійними обов'язками.

Не є участю в розгляді справи: причетність до законодавчого процесу, а також виклад наукової точки зору з правового питання, яке може мати значення для розгляду справи².

¹ Регламент Конституційного Суду України. Вісник Конституційного Суду України. – 1977. - № 1. – С. 84.

² Див.: Vezfassungs- und Vezwaltungsgesetze. С.Н.Becksne Verlagsbuchhandlung. – Munchen, 1995. – С. 442.

Незалежність суддів забезпечується також їхньою недоторканністю. Суддя не може без згоди Верховної Ради України бути затриманий чи заарештований до винесення судом вироку. У випадках, коли під час затримання встановити особу судді неможливо, його тимчасове затримання не виключається, але може тривати лише до встановлення його особи. При цьому особи, які допустили затримання та орган, в якому працюють ці особи, повинні вжити невідкладних заходів до встановлення особи судді. Після цього суддя підлягає негайному звільненню.

До повноважень судді Конституційного Суду України віднесено здійснення попередньої підготовки питань для їх розгляду Колегією суддів Конституційного Суду України, Конституційним Судом України, участь у розгляді справ.

На стадії підготовки питання до розгляду суддя здійснює попереднє вивчення переданих йому конституційних подань, звернень, вивчає нормативно-правові акти з поставлених у зверненні питань, практику застосування цих актів, документальне і казуальне тлумачення. Такий порядок регулюється лише Регламентом Конституційного Суду України, хоча має бути закріплений в законі. На цій стадії суддя вирішує питання про витребування від суб'єктів конституційного подання, конституційного звернення додаткових матеріалів, документів, якщо їх недостатньо для прийняття відповідного рішення. Необхідні документи, матеріали та іншу інформацію з питань, що готуються для розгляду Колегією суддів Конституційного Суду України, Конституційним Судом України, суддя має право витребувати від Верховної Ради України, Президента України, Прем'єр-міністра України, Генерального прокурора України, суддів, органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, підприємств, установ, організацій усіх форм власності, політичних партій та інших об'єднань громадян, окремих громадян¹.

У процесі попереднього вивчення звернень суддя вирішує питання про направлення копій конституційного подання, конституційного звернення, інших документів керівникові органу, посадовій особі, які прийняли оспорюваний правовий акт, з пропозицією викласти свої пояснення щодо порушених у поданні, зверненні питань. Він може залучити для консультації, проведення перевірок, дослідження документів відповідних спеціалістів, дати доручення керівникам структурних підрозділів Секретаріату Конституційного Суду України підготувати висновки з поставлених у зверненні питань. Суддя вносить пропозиції щодо призначення експертизи у справі чи залучення до участі в

¹ Див.: Закон України «Про Конституційний Суд України». Вісник Конституційного Суду України. – 1997. – № 1. – С. 44.

конституційному провадженні експертів, свідків, представників за законом чи уповноважених за дорученням, громадян, участь яких має забезпечити об'єктивний і повний розгляд справи.

Ухилення від давання пояснень або відмова від надання документів, матеріалів, інформації судді тягне за собою відповідальність винних осіб згідно з законом.

Суддя Конституційного Суду України не може висловлювати свою думку з питань, що стосуються провадження у Конституційному Суді України, до прийняття рішення чи давання висновку. Це положення необхідно розуміти так, що суддя не повинен висловлювати свою думку не тільки з питань, що перебувають на вивченні чи розгляді у Конституційному Суді України, а й з тих, які можуть бути предметом його розгляду. Зокрема, судді бажано уникати оцінок щодо конституційності нормативних та інших актів, меж компетенції того чи іншого органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Після прийняття рішення або давання висновку у справі суддя має право публічно висловлювати свою думку з питань, що вже розглянуті. Висловити свою думку щодо таких питань суддя може також і на засіданні Конституційного Суду України.

Повноваження судді Конституційного Суду України та його конституційні права і свободи не можуть бути обмежені навіть при запровадженні воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

Суддя Конституційного Суду України призначається на дев'ять років без права бути призначеним на повторний строк.

У Конституції України і Законі України «Про Конституційний Суд України» встановлено лише основні права судді, однак детально його правове становище не врегульоване. Згідно зі статтею 18 Закону України «Про Конституційний Суд України» статус суддів визначається також законами України про статус суддів. У статті 4 Закону України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 року із змінами і доповненнями зазначено, що ним визначається статус суддів Верховного Суду України, Верховного Суду Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських суддів, районних (міських) суддів, арбітражних та військових суддів, а статус суддів Конституційного Суду України визначається Законом України «Про Конституційний Суд України».

Крім відсилочних положень щодо статусу суддів Конституційного Суду України, обидва Закони не розкривають дійсного їх статусу, хоча Конституційний Суд України є особливим органом конституційної юрисдикції і повинні бути певні відмінності у статусі його суддів. Зокрема, у законодавчому порядку необхідно вирішити питання щодо кваліфікаційних класів суддів Конституційного Суду України.

У Законах України «Про Конституційний Суд України», «Про статус суддів» та «Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів судів України» взагалі питання щодо кваліфікаційних класів суддів Конституційного Суду України не розкриті.

Враховуючи посаду, великий стаж та досвід роботи, високий рівень професійних знань суддів Конституційного Суду України, вони повинні мати вищий кваліфікаційний клас суддів за посадою, що необхідно передбачити у Законі України «Про Конституційний Суд України» і внести до нього відповідні доповнення.

Не врегульовані у Законі щодо суддів Конституційного Суду України і питання соціального характеру – обрахування стажу, право на відставку та інші. Поки що судді Конституційного Суду України користуються статусом суддів судів загальної юрисдикції.

Пропозиції суддів Конституційного Суду України¹ про врегулювання статусу суддів Конституційного Суду України, включаючи питання оплати праці, інших видів матеріального забезпечення, у тому числі й пільг, які тією чи іншою мірою передбачаються законодавством інших країн, спеціальним законом або внесенням змін до чинного Закону України «Про Конституційний Суд України» до цього часу не знайшли підтримки у законодавця, хоча цю проблему необхідно вирішувати. Належне визначення статусу суддів Конституційного Суду України в законі дозволить зміцнити гарантії їх незалежності та унеможливити будь-які інсинуації навколо цього питання.

Конституцією України встановлено єдиний порядок звільнення для суддів судів загальної юрисдикції і суддів Конституційного Суду України за рішенням органу, що обрав або призначив суддю, хоча є істотні відмінності в призначенні й обранні суддів судів загальної юрисдикції і призначенні суддів Конституційного Суду України. Закріплення підстав звільнення суддів у Конституції України, норми якої мають найвищу юридичну силу, і жорсткий порядок внесення змін до неї, забезпечує більші гарантії для суддів, виключає можливість встановлення спрощеного порядку їх звільнення шляхом внесення відповідних змін до звичайних законів. Підставами для звільнення судді Конституційного Суду України за Конституцією України є: 1) закінчення строку на який його обрано чи призначено; 2) досягнення шістдесяти п'яти років; 3) неможливість виконувати свої повноваження за станом здоров'я; 4) порушення вимог щодо несумісності; 5) порушення присяги; 6) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; 7) припинення його громадянства;

¹ Козюбра М., Шаповал В. Про тлумачів Основного Закону краще мати Закон Прозорий. *Голос України*. – 1996. – № 11.

8) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим; 9) подання ним заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням. Повноваження судді припиняються у разі його смерті. Такі ж підстави припинення повноважень судді відтворено і в статті 23 Закону України «Про Конституційний Суд України». Однак цим законом встановлено дещо відмінний, ніж у Конституції України, порядок вирішення питань про припинення повноважень судді. Зокрема, у разі порушення суддею вимог щодо несумісності або порушення ним присяги рішення про припинення його повноважень приймається Верховною Радою України, а в інших випадках – Конституційним Судом України. Однак положення цього Закону не узгоджуються з конституційною нормою. Заслугує на увагу передавання питань про припинення повноважень судді на вирішення Конституційного Суду України, оскільки це істотно підвищує гарантії незалежності суддів.

Питання щодо статусу суддів Конституційного Суду України доволі складне і детально ще не відпрацьоване у чинному законодавстві. Не так просто передбачити усі можливі повороти конституційного судочинства і відпрацювати до тонкощів норми поведження суб'єктів, які в ньому беруть участь. Досконалість – дефініція складна, досягти її важко, часом неможливо, але наукове обґрунтування, повсякденна практика та зарубіжний досвід мають дати свої позитивні результати.

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

1997 рік

- 19 грудня Суддя Конституційного Суду України М. Костицький брав участь у Міжнародному семінарі «Захист прав людини за новою Конституцією», організованому Американською асоціацією юристів (м. Тернопіль).

1998 рік

- 19–23 січня Делегація Конституційного Суду України на чолі із суддею Конституційного Суду України П. Євграфовим перебувала у ФРН з метою вивчення виборчого права Німеччини в рамках програми ТРАСФОРМ Федерального Уряду Німеччини.
- 3–6 лютого Відбувся колоквіум з питань конституційного права за участю суддів Конституційного Суду України, суддів Федерального Конституційного Суду Німеччини та представника Інституту публічного права імені Макса Планка. Колоквіум організовано Конституційним Судом України спільно з Німецьким Фондом міжнародного правового співробітництва.
- 5 лютого Відбулася зустріч суддів Конституційного Суду України з Федеральним Президентом Німеччини Романом Герцогом у рамках його державного візиту в Україну.
- 18–22 лютого Проведено міжнародний семінар «Теоретичні та філософські засади німецького конституціоналізму» за участю суддів Конституційного Суду України, працівників апарату Конституційного Суду України та фахівців з конституційного права Байройтського університету (Німеччина) П. Геберле та Е. Бека. Семінар проведено Конституційним Судом України спільно з Представництвом Фонду Г. Зайделя в Україні.
- 23–25 квітня Відбувся візит до Конституційного Суду України співробітника Інституту міжнародного публічного права імені Макса Планка д-ра Матіаса Хартвіга з метою реалізації ініціатив Федерального Президента Німеччини щодо розширення правового співробітництва між Україною та Німеччиною.
- 20–25 травня Делегація Конституційного Суду України у складі заступника Голови Конституційного Суду України В. І. Розенка та судді Конституційного Суду України М. І. Козюбри брала участь у семінарі з питань функціонування євроазіатських конституційних судів (Стамбул, Туреччина). Семінар організовано Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Турецькою агенцією міжнародного співробітництва та Федеральним міністерством економічного співробітництва Німеччини.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Триває передплата
на офіційне видання
Конституційного Суду України
«ВІСНИК
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ»

Видається шість разів на рік

Передплатний індекс 40842

У виданні друкуються:

- рішення та ухвали
Конституційного Суду України
- статті з питань теорії, практики
та історії конституційного судочинства
- матеріали про міжнародні зв'язки
Конституційного Суду України

Над випуском працювали:

Галина Сурначова

Володимир Тичина

Анатолій Довбня

Вікторія Зарецька

Геннадій Хижняк

Здано до складання 26.05.98. Підписано до друку 12.06.98.

Папір Tatragart. Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 4,04.

Умовн., друк. арк. 5,16. Наклад 1 000 прим.

Віддруковано у видавництві «Київська правда», вул. Маршала Гречко, 13.

Зам. 2529.